

הלכות חול המועד סימן תקל

א באר הגולה

תקל ובו סעיף אחד:

א "חול המועד (ה) אסור בקצת מלאכות (א) *ומותר במקצתן: הגה לפי צורך הענין שהיה נראה א בית יוסף הכרע מהא דהגיגה י"ח כהנא רבנותא דאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא והתורה מסרה לחכמים, כמו שכתב רמ"א בהגיה

באר היטב

פירש רש"י: חול המועד. ומצוה לאכול פת, מ"א. כתב הכנה"ג בשם הרשוד"ם: אם הוא מקום שנהגו להקל אפילו בדבר שאינו אכד ובא חכם

ביאור הלכה

* ומותר במקצתן. עיין משנה ברורה מה שכתבנו יש שסוברים שהוא מדרבנן, הוא דעת הרמב"ם בפרק ז מהלכות יום טוב ורבינו תם וריב"א בתוספות חגיגה דף יח וסמ"ג [ומה שמביא הגהות מיימוני ושלטי גבורים שדעת הסמ"ג בשם בה"ג ג"כ הכי, עיינתי בבה"ג ולא מוכח מידי, ואדרבה, משמע קצת יותר שהולך בשיטת שארי הראשונים דסבירא להו דהוא דאורייתא אלא שמסר הכתוב לחכמים להתיר מקצתן, כדאיתא בגמרא, ומה שכתב בסמ"ג דהוא דרבנן הוא דברי עצמן] וריב"ז המובא בשלטי גבורים והרא"ש והמרדכי [ומה שכתב דהר"א ממין סבירא ליה דהוא דאורייתא, רצה לומר הר"א ממין בשם רבותיו, עיין שם ביראים סימן שד דהוא בעצמו מסתפק שם בזה ומצדד דהוא דרבנן, ובסימן תיח כתב שם דהדבר אצלו בספק] והטור והרשב"ץ בחלק ב סימן רי. אולם לנגד זה יש הרבה ראשונים דסבירא להו דהוא דאורייתא: הרי"ף שהביא הטור בשמו בסימן תקלו דסבירא לה דהוא דאורייתא [והיינו מדהעתיק בריש מועד קטן בסתמא כל הברייתות שהובא בחגיגה דף יח שלמדו מקרא דאסור במלאכה מן התורה ולא העיר על זה כלום. ועיין בבית יוסף שאמר עליו שאינו יודע מנין לו להטור זה, דאפשר דאף דסבר דאסמכתות בעלמא ניהו, כתבם. ועיין בנהר שלום ובחל אשכול שכתבו שדברי הטור בדעת הרי"ף הוא העיקר, דאם לא כן לא היה לו להביא הברייתות בסתמא], וכן נראה מן השאלות פרשת ברכה, והאשכול והרי"ף גיאות, שכולם העתיקו הברייתות בסתמא, והרשב"ם בפרק ערכי פסחים דף קיח שפירש 'המבזה את המועדות' קאי על חול המועד, ומזה הוכיחו התוספות בחגיגה דף יח הנ"ל דסבירא ליה דאסור מן התורה מלאכה בחול המועד, וממילא מוכח דגם רש"י סובר דאסור מן התורה, דגם הוא פירש כרשב"ם במכות דף כג ובסנהדרין דף צט, וכן כתב השבלי לקט סימן רכג. היוצא מדברינו, שהרי"ף והשאלות והאשכול והרי"ף גיאות ורש"י והרשב"ם והר"א ממין בשם רבותיו והשבלי לקט, כולהו סבירא להו דמלאכה בחול המועד אסור מן התורה, לכד אותן שהתירו

לאכול פת דוקא בחול המועד ורק דאסור להתענות, מכל מקום לכתחלה מצוה לקבוע סעודה על הפת, (ה) אחת בלילה ואחת

50/07/2018nml

שער הציון

(ה) טור וביאור הגר"א, עיין שם: (3) עיין ביאור הלכה: (2) מגן אברהם. ועיין באחרונים שהקשו על המגן אברהם דרוצה לומר דאף למאן דאמר שהוא מדרבנן נאמר מימרא זו, וזה אינו, כדמוכח בתוספות, ועיין במחצית השקל שישבו קצת: (7) מגן אברהם בשם תניא, וכן איתא במכילתא פרשת בא בהריא כוותיה [הובא בביאורי מהרש"ה שעל התניא]. אלא דמה שכתב התניא 'כשאר יום טוב' השמטתי, דלעניות דעתי אין להחמיר כל כך בזה, דהרמב"ם בפרק ז מהלכות יום טוב הביא ג"כ דחול המועד נקרא 'מקרא קודש' ואף על פי כן בפרק ו מהלכות יום טוב, שהעתיק שם בדין טז חיוב כיבוד ועונג מטעם 'מקרא קודש', לא העתיקו רק לענין יום טוב ולא לענין חול המועד, דשם לא העתיק רק מצוה דשמחה, שמע מינה דסבירא ליה דלענין חול המועד אין להחמיר בזה, ועל כן צריך לומר דאף דחול המועד נקרא ג"כ 'מקרא קודש', מכל מקום כיון דלענין מלאכה מן התורה מותר בחול המועד, ועל כל פנים בדבר האכד מותר לכולי עלמא, הרי דאין קדושתו חמור כמו יום טוב, ולכן גם לענין כיבוד אין לדמותו ליום טוב, וזהו נראה דעת הרמב"ם. ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו באכילה ושתיה וכסות נקיה, יש לומר דהיינו לכבדו יותר מימות החול בכל זה, אבל אינו מחוייב לדמותו לגמרי בזה ליום טוב, דמ"מקרא קודש" שלו ילפינן בחגיגה י"ח לחד תנא דאסור מלאכה בחול המועד ואפילו הכי מקילינן ביה בדבר האכד, הרי ד"מקרא קודש" שלו קיל מ"מקרא קודש" דיום טוב. ותדע עוד, דהרי לענין אכילה ביום טוב מחוייב לאכול פת דוקא [ומטעם זה פסקינן לעיל בסימן קפח דמחוייב לחזור אם לא הזכיר מעין המאורע כיעלה ויבוא] ובחול המועד אין מחוייב לאכול פת, הרי אף דצריך לכבדו באכילה אין חיובו גדול כל כך, וכן הוא הדין לענין מלאכה דמותר בו דבר האכד, ועל כן נראה דאף לענין כסות נקיה אין מחוייב כיום טוב עצמו, רק יותר מימי החול [וכן בסימן תרסד סעיף קטן ג במגן אברהם משמע לכאורה דבחול המועד, לבד הרשענא רבה, אין המנהג ללבוש בגדי שבת, ומהרי"ל דעבד לנפשיה הוא דעבד, ומכל מקום יותר מימי החול בורדאי צריך כל אדם לנהוג, וכנ"ל]. ועיין לעיל בסימן תקכט במשנה ברורה סעיף קטן טז שהעתיקתי מהגר"ז דלענין כיבוד ועונג אין חייב בחול המועד דלא נאמר בהן 'מקרא קודש', והנה עצם דין זה מוכח מהרמב"ם כמו שכתבנו, אכן מה שכתב דלא נאמר בהן 'מקרא קודש' צריך עיון, דהרי הרמב"ם עצמו בפרק ז סובר ד"מקרא קודש" קאי גם על חול המועד, וכן הוא ג"כ מנהגנו בתפלת מוסף בחול המועד שאומרים 'מקרא קודש' וזכר ליציאת מצרים, וכן הוא דעת האחרונים לעיל בסימן תצ סעיף ג, וצריך עיון. ודעת המגן אברהם בסימן זה כהתניא, ובפרט שכן מבואר במכילתא וכנ"ל, אלא דחיובו בכל זה קיל מיום טוב וכמו שכתבנו, ואפשר דגם הגר"ז מודה לזה: (ה) דומיא דיום טוב דחיובו הוא שתי סעודות:

תרגום: 1 מיז בגד עליו.

הלכות חול המועד סימן תקל תקלא

לחכמים (ג) להתיר:

תקלא דיני גילוח בחול המועד, ובו ח' סעיפים:

א (א) מצוה לגלח (ב) בערב יום-טוב: ב (ג) אין מגלחין (ה) במועד (ו) אפילו אם גילח קודם מועד: ג (ז) אפילו אם היה (ז) אנוס ומפני-כך לא גילח בערב יום-טוב, אינו מגלח במועד, (ו) והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד: ד *ואלו מגלחין במועד: מי שיצא מבית

א פשוט בגמרא מועד קטן י"ד ב טור והגהות אשר"י כשם אור דוד ושאר פוסקים ג שם בגמרא ד' משנה שם י"ג ר"ז ושם בגמרא

באר היטב

(3) אנוס. ולא מוכחא מילתא כ"כ. ואפילו לא היה להם אומן מעיי"ט אסור, כ"י:

ואסר להם אפילו דבר אבד, אין לחכם אחר להתיר להם, עיין שם: (6) במועד. כדי שיגלח ערב י"ט ולא יכנס למועד כשהוא מגולח:

משנה ברורה

ביאור הלכה

ביום, (ו) דכיון דמצוה לכבדו באכילה ושתייה, ועיקר אכילה הוא לחם: (ב) להתיר. מקום שנהגו המון להקל אפילו בדבר שאינו אבד, ובא חכם ואסר להם, למגדר מילתא, אפילו דבר האבד, אין לחכם אחר להתיר להם [אחרונים]. איתא בירושלמי: אמר רבי אבא בר ממל: אלו היה מי שימנה עמי, התרתי שיהיו עושיין מלאכה בחול-המועד [והיינו מקח וממכר (ו) וכי האי גוונא דבר שאינו מלאכה גמורה]; כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה, ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין, עד כאן לשונו. וכתב הכל-בו: נראה מזה, שאיסור גדול בשחוק יותר ממלאכה, שכונת השם יתברך בנתינת המועד היתה כדי להידיבק ביראתו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה, עד כאן לשונו:

חז"ל לעשותם. הרמב"ן הטיל פשרה, שכל מלאכה שאינו לצורך המועד ואינו דבר האבד הוא מן התורה, ושהיא לצורך המועד היא מותרת אף מלאכת אומן ואף-על-גב דאית ביה טרחא יתירא, וכן כל דבר אבד אף-על-פי שאינו לצורך המועד מותרת ואף-על-גב שהיא טרחא יתירה, וחכמים מדבריהם אסרו קצת מלאכות, ועיקר חול-המועד ודאי דבר-תורה היא, ולזה הסכים הרשב"א סוף פרק קמא דעבודה זרה והרשב"א במכילתין, וכן הכריע הבי"ח להלכה כשיטה זו והעתיקו המגן-אברהם, וכן מדברי הגר"א בכיאוורו משמע גם-כן שהוא מצדד לשיטה זו, ובתשובת הרשב"א שהובא בארחות-חיים הלכות תפילין כתב שכן הוא גם-כן דעת חכמי צרפת לאסור מלאכה בחול-המועד מן התורה, והשגת-אריה באבג"מ-מילואים מצדד גם-כן להלכה דאסור מן התורה, וכן בבית-יוסף בסימן זה. והנה לפי דעת כל הפוסקים האלו, כשיזדמן איזה ספק במלאכת חול-המועד [לבד מהדברים שלדעת הרמב"ן הרשב"א הם רבנן] צריך להחמיר, דהוא ספק בשל תורה. ועיין לקמן בסימן תקלו בביאור הלכה דיש חילוקים בענין זה. ואף דמשולחן-ערוך לקמן בסימן תקלו בסופו דפסק כרב אמי להקל נגד רב הונא, וכן בסימן תקלח סעיף א ובסימן תקלט סעיף ו משמע דלהלכה תפס כשיטת המקילין דעיקרו הוא דרבנן, אפשר שלא ראה כל הני ראשונים שהבאתי, ועל-כל-פנים אין למהר להקל כי אם לצורך גדול:

א (א) מצוה לגלח וכו'. כדי (6) שלא יכנס לרגל כשהוא מגולח: (ב) בערב יום-טוב. בין קודם חצות (3) ובין לאחר חצות, לבד מערב פסח דאסור להסתפר לאחר חצות, כמבואר לעיל בסימן תסח: ב (ג) אין מגלחין במועד. והוא הדין (ג) סיפור הראש, אלא שדרכן היה לגלח. (7) ואף דסיפור וגילוח הוא דבר של יפוי ותיקון הגוף, שהוא צורך המועד, אפילו הכי אסרו בתוך המועד, כדי שיזדח לגלח

* אין מגלחין במועד. היינו אפילו על-ידי עכו"ם, וכל מה שכתוב לקמיה דמותר היינו אפילו על-ידי ישראל [אחרונים]: * ואלו

אוצר החכמה

קודם המועד, (ה) דאם היו מותרין לגלח בתוך המועד, היו סומכין עצמן לכתחלה על זה ויכנסו לרגל כשהן מגולחין: (ד) אפילו אם גילח. דתו אין בו חשש זה שיכנס לרגל כשהוא מגולח, דהא גילח עצמו גם קודם הרגל, אפילו הכי אסור (ו) משום הורואין, דהרואה לא ידע שגילח עצמו, ויאמר שמותר לגלח בכל גווני: ג (ה) אפילו אם היה אנוס. כגון שנאבד לו אבידה בערב הרגל או להאומן ולא היה יכול לגלח, וכי האי גוונא שארי אונסין, לבד המבוארים להיתר בסעיפים שאחר זה, דהני אונסין (ו) מפורסמין וגלויין לכל הוא שאי אפשר להם לגלח מקודם, אבל שארי אונסין אינם מפורסמין וידועים, ואם נתיר להם יבואו להתיר אף שלא מתוך אונס: (ו) והוא הדין למי שהיה חולה. שאמרו, שהחולה כשהוא מספר מכביד עליו

שער הציון

(1) כסברת הר"י שהובא בבית-יוסף בסימן קפח לענין יום-טוב, שצריך לחזור אם לא הזכיר 'עלה ויבוא' בברכת-המומן, ואף השולחן-ערוך פסק שם דחול-המועד דינו כראש-חודש, היינו רק לענין ידעבד, ואף בזה מפקפק שם הגר"א ומצדד כדעת הרשב"ץ המוכח שם בבית-יוסף, עיין שם, אבל לענין לכתחלה בודאי מצוה להשוותו ליום-טוב: (1) וכעין מה שביאר הרמב"ן לשיטתו דברי הירושלמי, עיין בנימוקי-יוסף והובא בבית-יוסף: (6) פוסקים. ואפשר דאם גילח בתוך שלשים יום לא שייך זה, דניווול הוא יותר משלשים יום [פמ"ג]. ולדידן במדינותינו שאין המנהג לגלח רק במספרים, ואם-כן אפילו אחר שסיפר עצמו נשאר עליו מעט שיער, וממילא אפילו אם ישא אחר זה פחות משלשים יום יתרבה עליו השיער יותר משלשים יום שלפנים שהיה אז אחר גילוח: (3) עיין בפרי-מגדים שכתב דלכתחלה יגלח קודם חצות, וצ"ע על זה ממה שכתב המגן-אברהם בסימן רנא בסעיף-קטן ה בשם האר"י שכתב שם שלא לגלח אחר מנחה, והיינו אחר שהגיע זמן מנחה, ורוצה לומר מנחה גדולה בערב-שבת, והוא הדין בערב-יום-טוב. ולפי מה שכתבנו שם בשם האחרונים ונוכל לסמוך על דעת הפוסקים דמנחה היינו מנחה קטנה, נראה דבערב-יום-טוב כשהזמן דחוק לו, אפילו לכתחלה יוכל לסמוך עליהם. וכל זה לענין לכתחלה, אבל לענין ידעבד הלא ידוע דעת הרמ"א שם בסוף הסימן דמסתפרין כל היום, ואף דהגר"א שם מפקפק על זה, לענין ערב יום-טוב כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מגולח אין להחמיר, וכן המנהג: (2) פשוט: (7) לשון הריטב"א: (א) גמרא וכפירוש רש"י והרמב"ם: (1) בית-יוסף: (1) העתקתי זה מלשון הריטב"א, ומישיב הענין בדבריו, דשאר פוסקים שהעתיקו רק הטעם משום דאבידה אינו דבר מפורסם, קשה טובא, דמי שנדר שלא לגלח והתירו חכם הלא גם-כן אינו מפורסם, דאטו הנודד נדר כפרסטיא דוקא, וההיתר הלא ביחיד מומחה גם-כן אינו מפורסם ואפילו הכי התירו; וכייתר כחולה שעמד מחליו במועד, הלא הוא מפורסם בוודאי לזבים שהיה חולה ואפילו הכי אסרו. אלא העיקר נראה כמו שכתב הריטב"א, דהני האונס עצמו הוא דבר גלוי וברור שלא היה באפשר לו, מה שאין כן בשאר אונסין שאין האונס גלוי ומחולל אסרו, דכל אחר יאמר שאנוס היה שלא היה לו פנאי וכיוצא בזה, וזה נכלל לדבריו כתידין הגמרא גבי מי שאבדה לו אבידה יאמרו כל הטייקא אסורין וטייקי ביהותם מותרין. וגם מהרמב"ם משמע גם-כן דהעיקר הוא משום דהני בוודאי אי אפשר להם ולא מפני הפרסום, ולכן אתי שפיר נמי דין רחולה, שאין זה אונס מחלט:

דיליף מן אלה מועדי וגו' מקראי קודש, א"כ הוא רק עשה*, וגם למאן דיליף בקל וחומר ליכא רק איסורא כי אין עונשין מן הדין [וראה להלן אות ד]. וגם למאן דיליף מן לאו או מקל וחומר נשים גם כן בכלל איסור, אבל לרבי עקיבא דהוא עשה א"כ אפשר

דנשים פטורות, דהוי ליה מלות עשה שהזמן גרמא, ומלות עשה שהזמן גרמא בלא לאו לכולי עלמא אין הנשים חייבות*, וכבר התעורר צוה צספר טורי אבן [הגיגה י"ח ע"א בד"ה ר"א] ע"ש צנועם דבריו דהוכיח דהנהו תנאי כל חד סמוך אחצריה וכולהו סברי דלוקין על מלאכת חול המועד, וגם הנשים חייבות ככל לא תעשה, ע"ש אכול דבש דיק, ומציא שם רביה דאי לאו הכי היאך אמר

ר' יונתן לר' יאשיה דיליף מתשמור דאין נריך דקל וחומר הוא, הא נריך קרא דלוקין דאין מזהירין מן הדין, וכן ר' יוסי הגלילי יליף מן מלאכת עבודה לא תעשו, ואמר לו רבי עקיבא דאינו נריך דנפקא מן מקראי קודש הא נריך הלאו דילקה²⁵, וגם עשה לחודיה לא הוי נוהג בנשים, אלא ודאי כל חד מודה לתצריה על כן לוקין על המלאכה אף נשים, ע"ש²⁶. ומ"מ אין חמור מיום טוב היכי דשייך לומר הואיל או מתוך אין לוקין ע"ש²⁷, וכל זה הוא שיטת הרמב"ן.

אבל דעת התוס' בהגיגה שם וכן הרא"ש צמו"ק [פ"א סי' א] והטור סי' תק"ל דמלאכת חול המועד הוא רק מדרבנן, והנהו קראי ללמדו התנאים הם אסמכתות, ע"ש בתוס' וצרא"ש באריכות שמציאין רביה לדבריהם, ותירצו למאי דרבי יוחנן מקשה [בהגיגה שם] אלא מעתה חג האסיף איזה חג שיש צו אסיפה הוי אומר זה חג הסוכות אימת וכו' אלא בחולו של מועד מי שרי, אלא חג הבא בזמן אסיפה הכא נמי חג הבא בזמן קצירה, דנראה דמן התורה היא דאי לאו הכי הפשט חג האסיף חג שיש צו אסיפה כיון דמן התורה שריא, וכחצו דלא שייך לומר דקרא שריא בהדיא כיון דיש אסמכתא דקראי לאסור ע"ש, ועיין טורי אבן [שם] שהשיג על זה, מכל מקום כיון

דהוא רק דרבנן שייך שפיר חג האסיף כיון דמן התורה שריא לגמרי, ע"ש.

ר'י נראה דניחא על פי מה שכתב הט"ז צו"ד סי' קי"ז [סק"א] וצאו"ס סי' תקפ"ח [סק"ה] וח"מ סי' צ' דכל מה דהדר

ואיכא התם דיליף לה מכל מלאכת עבודה לא תעשו [ויקרא כ"ג, ז] והוא רבי יוסי הגלילי, והכי פרישנא ליה לקרא אליביה, כלומר ביום הראשון הוא אסור כל מלאכת עבודה חוץ מצורך אוכל נפש, אבל בחולו של מועד לא כל מלאכות של עבודה אסורות בו, אבל יש אסורות ויש מותרות ומסרן הכתוב לחכמים.

צא מפורש צמחזו להיתר אין כח ציד חכמים לאסור²⁸, א"כ מוכיח ר' יוחנן שפיר היאך יכול לומר חג האסיף הוא חג שאוספין הא בחול המועד מי שרי הא אסור מדרבנן, וא"כ קשה היאך יוכלו חז"ל לעקור לגזור איסור בחול המועד הא צא מפורש צמורה להיתר ואין זה צידם דבר זה, על כרחך נריך לומר דאינו מפורש צמורה דיוכל לומר הפשט צמחזו חג האסיף הבא בזמן אסיפה א"כ הכא נמי חג הקציר אינו מוכח דאיכא למימר הבא בזמן קצירה, דאי לאו הכי לא היה כח לחז"ל לגזור איסור בחול המועד, כן נראה לענ"ד ע"ש בגמרא.

ועיין בטורי אבן קונטרס אבני מלואים [הגיגה י"ח ע"א] שהחזיק בשיטת הרמב"ן דמלאכת חול המועד הוא מן התורה, ודחה דברי התוס' ומציא ראיות דהוא מן התורה, ע"ש שהציא ראיה ממסכת תמורה י"ד ע"ב כי אמר רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהולדק אלה תעשו לה' צמועדיכם, אלו חובות הצאים מחמת הרגל לצד מנדריכם, ונדבותיכם, לימד על נדרים ונדבות שקריבים בחולו של מועד, ואי מלאכת חול המועד אינו איסור תורה והוי כיום חול א"כ למה נריך לימוד דנדרים ונדבות קריבים בחול המועד וכן שאר הקרצנות כמבואר, אלא ודאי דמלאכת חול המועד הוא איסור תורה על כן נריך קרא לרבי, ע"ש²⁹. ולפי דבריו ז"ע דעת הר"מ, דדעתו דעת התוס' דמלאכת חול המועד מותר מן התורה כמו שכתב הרב המהצבר בשמו, וכן הוא להדיא בדבריו פ"ז מיום טוב ה"א וזה לשונו, חולו של מועד וכו' מפני שאיסור מלאכה צו הוא מדברי סופרים, ע"ש במגיד משנה, וצפ"א מחגיגה ה"י כתב וזה לשונו, מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות שנאמר אלה תעשו לה'

בשולי המנחה

ממקראי קודש דאיסור עשה רמו לך הכתוב בו²⁰. ויש מהראשונים שכתבו כן אף אם הלימוד הוא מ'את חג המצות תשמור', שיש בו רק איסור עשה ואין בו מלקות²¹.

ומצות עשה שהזמן גרמא בלא לאו לכולי עלמא אין הנשים חייבות. כוונת רבינו, שאע"ג שלדעת כמה ראשונים²² נשים חייבות בעשה דיו"ט, היינו משום שיש בו גם לאו, משא"כ בחול המועד אי נימא שאין בו אלא עשה אין הנשים חייבות²³. אולם לפי מה שכתב בכל בו²⁴ שהטעם שנשים פטורות ממצות עשה

כללים מערכת מ כלל קלז ד"ה והגאון (לח-ב). וכן נקט בישועות יעקב או"ח סי' תקל סק"א ד"ה והנה. 24. סי' עג. 25. ראה עוד מש"כ בזה בשו"ת מגידות להפמ"ג סי' קיא. 26. ובשד"ח אסיפת דינים מערכת חוה"מ סוף סי' יז הביא דבריהם, וראה עוד בשו"ת שם משמעון ח"א סי' כא ד"ה ואיברא. 27. ראה עוד בשו"ת חזי' מהר"י שטייף או"ח סי' תקל בענין אי אמרינן מתוך בחוה"מ. 28. ויסוד דבריו כבר נמצא במאירי מגילה ד, א ובתוס' רבינו פרץ פסחים כג, א ד"ה א"ה. 29. ועד"ו הוכיח בישועות יעקב סי' תקל סק"א.

לענין קיום שאר מצוות היום הוא רק בתחילת היום, ואיכא זמן פלג המנחה, וזמן דפלג המנחה הוא זמן דשייך לערב, ולכן שייך להתחיל דיני יום הבא, אבל בסופו י"ל דשייך תוספת רק לענין איסור מלאכה. ולפי"ז ניחא מש"כ רבינו דבסופו ליכא תוספת לענין ישיבת סוכה ואיסור חמץ¹⁸.

אבל לרבי עקיבא דיליף מן אלה מועדי וגו' מקראי קודש א"כ הוא רק עשה. וכן מפורש ברמב"ן¹⁹ שנקט, שאיסור מלאכה בחוה"מ מן התורה הוא, ומ"מ אין בו מלקות כרבי עקיבא דמפיק לה

שבתותי. 18. הגר"א גרבוז שם עמ' רפה אות ז, וכע"ז בעטרת המועדים סי' כט, ועי"ש שהוכיחו חילוק זה מכמה מקומות בפוסקים. 19. ע"ז כב, א. 20. וראה עוד בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' קח שיש באיסור מלאכה בחוה"מ רק עשה ולא לאו. וע"ע רש"י שעל הרי"ף שם ור"י מלוניל שם שנקטו ג"כ שאין לוקין על מלאכת חוה"מ למרות שמן התורה היא. 21. חידושי הרי"ן מו"ק יב, ב בשם המפרשים ז"ל והראב"ד, שיטת ריב"ב על הרי"ף מו"ק שם ד"ה פטור אבל אסור. 22. ראה על כך בדברי רבינו לעיל מצוה רצו אות ג. 23. שדי חמד

צמועדיכס לצד מנדריכס ונדזומיכס, מכלל שקרזיס וכו', היינו דברי רב דימי אמר ר' יוחנן צתמורה שם, ולמה מציא זה הא אין איסור כלל מן התורה, אס כן דברי הר"מ סתרי אהדלי*.

ולפי מה שכתתי לעיל ניחא, דר' יוחנן דרריש הפסוק אין כוונתו להתורה המירה דבלאו הכי מותר רק אשמועינן דמזבאר צמורה צפירוש דמקריזיס נדרים ונדזומ צחול המועד, א"כ אין כח לחכמים לאסור להקריז קרבנות אלו, כיון דמזבאר צמורה להדיא להיתר אין כח צידס לאסור, א"כ אין ראייה משם, ואפשר כסצרתס דמן התורה שריא ועיקר קרא לאו להכי אתא, אך חזינן דכתיב צמורה דיקריזו צחול המועד א"כ מפורש להיתר, ואין כח ציד חז"ל צשום פעס לגזור עליו, וכן הוא כוונת הר"מ* וק"ל.

ועיין עוד צספר הנ"ל, הציא ראייה מפרק קמא דכריתות ט'

ע"א דתנא קמא סוצר דגר תושב עושה מלאכה צצנת כישראל צחולו של מועד וכו', והלימוד הוא ציצמות מ"ח ע"צ מוינפש צן

אמתך והגר [שמות כ"ג, י"ב] דהיינו גר תושב, וזוה פליגי מה השציתה שלו, והתנא קמא סוצר דהיא כחול המועד, ואי אין איסור מן התורה צחול המועד א"כ ליכא צציתה דוגמתה מן התורה מהיכי תיחי להקל עליו כל כך, ע"ש. ואינו ראייה מוכרחת כיון דחז"ל ידעו להתורה גזרה עליו צציתה קלה הקילו עליו צשכלס כמו צציתה שלנו צחול המועד שחכמים גזרו צציתה קלה, ומאי דאמר כישראל צחול המועד הוא דוגמא⁴². ועיין צצ"י סי' תק"ל ג"כ דעמו להכריע דמלאכת חול המועד הוא מן התורה*, ואין להאריך צמה צנחלקו אצות העולם ומה כחי להכריע.

ועיין צמוס' חגיגה י"ח ע"א ד"ה לפני עור באיסור דרבנן חולו, דהקשו מע"ז כ"צ ע"א דאמרין התס לא ישכיר את שדהו לכחי דעושה מלאכה צחול המועד, ותיפוק ליה דהוי לפני עור לא תתן מכשול ומוכח מזה דהוי

לאורייתא⁴³. ומירן כיון דהוי אסמכתא מפורש והלדוקין מודיס צה, ע"ש. ועיין מוס' ע"ז שס ד"ה תיפוק, כתבו דאף דהוא

ורבי עקיבא יליף לה מאלה מועדי יי מקראי קודש [שם, שם ד'] דמוקים לה אחולו של מועד, ומדכתיב ביה מקראי קודש מלמד שאסור בעשיית מלאכה. ואפשר דאליביה המלאכות המותרות בו נפקי ליה מעצרת היא [שם, שם ל"ו] כלומר שיום שמיני הוא עצור בכל מלאכה ולא השאר ימים. אי נמי נפיק ליה מהשביעי הכתוב בפסח בסדר ראה אנכי [דברים ט"ז, ח'] ששת ימים תאכל מצות, שאמרו זכרונם לברכה [שם] וביום השביעי עצרת, השביעי עצור בכל מלאכה ולא הששי.

ח. מה"א יתירא קדריש, עיין תוס' מו"ק ב' ע"א ד"ה משקין.

לפני עור באיסור דרבנן

בשולי המנחה

ואחר שכבר הוצרך הכתוב לזה הביאו הרמב"ם גם לחוה"מ³⁷. ויש שכתב לחלק, שבזמן הזה איסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן, משא"כ בזמן המקדש הוא מדאורייתא מחמת הקרבנות שהקריבו בחול המועד³⁸. א"כ מפורש להיתר ואין כח ביד חז"ל בשום פעם לגזור עליו, וכן הוא כוונת הר"מ. וכ"כ בלשון למודים³⁹. ואף להחולקים על הט"ז וסוברים שגם כשמפורש להיתר יכולים חז"ל לאסור⁴⁰, מ"מ כאן שיש בזה מצוה מהתורה כו"ע מודים שאין כח בידי חז"ל להפקיע מלקיים המצוה⁴¹.

ועיין בב"י סי' תק"ל ג"כ דעתו להכריע דמלאכת חול המועד הוא מן התורה. וכן נקטו עוד אחרונים בדעת הבית יוסף⁴⁴. אמנם מדברי

חגיגה פ"א ה"י. אמנם ראה בחיים ומלך ה' חגיגה שם שתמה שהרי הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ג למד דין זה שיש מ"ע להקריב ברגל ראשון מקרא ד'והבאתם שמה' ולא מ'לבד מנדריכס'.³⁸ גבורת יצחק חגיגה יח, א. ע"ש שביאר כן עפ"י הלבוש בסי' ת"ז וסי' תקל. וע"ע משי"כ ליישב בזה בשו"ת מהר"י שטייף או"ח תקל, שירי מנחה, ומשנת יעבץ או"ח סי' מד אות ג. ³⁹ או"ח סי' קסב (פ-ג). אמנם יש להעיר, דא"כ יקשה ממ"נ אם הותר במפורש בתורה מלאכת חוה"מ ע"י הבאת נדרים ונדבות למה יכלו חכמים לאסור בשאר מקומות מלאכת חוה"מ והלא לא מצריכים היתר מפורש בתורה לכל מלאכה ומלאכה. ⁴⁰ ראה בית יעקב סי' מב, חות יאיר סי' קמב, שעה"מ ה' יסודי התורה פ"ה ה"ח, ועוד. וראה עוד בדברי רבינו לעיל מצוה רנד אות ו שדן בדברי הט"ז, ובשולי המנחה שם. ⁴¹ יביע אומר ח"ח או"ח סי' מח אות ד עפ"י התורת חסד או"ח סי' יא אות א. וע"ע שו"ת רעק"א קמא סי' עד ובדברי רבינו להלן מצוה שצה אות טו. ⁴² ובערו"ל"נ כריתות שם כתב ראייה זו מדנפשיה ודחה כמו שכתב רבינו, וכ"כ בתוספות אהבה על היראים סי' קיג אות יד. ⁴³ וכ"כ רמב"ן ע"ז שם וריטב"א מו"ק ב, א. ⁴⁴ שלחן גבוה סי' תקל עפ"י משי"כ בסי' תקלא ס"ג, ארצות החיים סי' לא ארץ יהודה ד"ה והנה התו' ביארו, שו"ת חתן סופר סי' קצו ד"ה והנה התוס' כתבו,

שהזמן גרמא הוא משום שמשועבדות לבעליהן לעזור בעבודות הבית, נמצא שבמצות עשה שהזמן גרמן שענינם שב ואל תעשה חייבות הן אפילו אם אין בו לאו³⁰.

גם בן דברי הר"מ סתרי אהדרי. וכן הקשו עוד אחרונים³¹. יש שכתב, שמכאן מוכח כדברי המגיד משנה³² בדעת הרמב"ם שיש לאיסור מלאכה בחוה"מ עיקר מן התורה³³.

ויש שכתב, שהרי הכתוב 'לבד מנדריכס' וכו' קשה בלא"ה גם לסוברים שאיסור מלאכה בחוה"מ מהתורה, וכפי שהקשתה הגמ' בביצה³⁴ 'השתא סלותי מסלתין' [לוקטים עצים מהמחובר בחוה"מ], נדרים ונדבות מיבעיא³⁵. אלא ע"כ שעיקר הכתוב בא למצות עשה שיקריב הנדרים והנדבות ברגל שפגע בו תחילה³⁶,

³⁰ שדי חמד שם ד"ה ומצאתי. ע"ש שהאריך בענין זה. וע"ע בשם משמעון (פולק) ח"א סי' כא שהאריך בדין נשים בחוה"מ. ולפי משי"כ בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' קח [בתשובתו השניה] שהטעם שלא נמנה איסור מלאכה בחוה"מ במנין המצוות הוא משום שנכלל באיסור מלאכה דיו"ט, י"ל שכשם שביו"ט מוזהרות נשים ה"ה בחול המועד. ³¹ עץ החיים ה' חגיגה פ"א ה"י (ח-ד), כתבי הגרי"ז תמורה יד, ב. ³² ה' יו"ט פ"ז ה"א. ³³ ספרי דבי רב פר' פנחס פיסקא קנב (שכג-ב). וראה ביד אהרן או"ח סי' תקל שהביא בשם מהר"י אישקאפא שהסכים בזה עם המגיד משנה ושכך נראה מלשון הרמב"ם, וע"ע קרן אורה ריש מו"ק שהוכיח כן מדברי הרמב"ם בפירושו המשנה. וע"ע במשנת יעבץ או"ח סי' מד אות א-ב בביאור דברי המ"מ. ³⁴ יט, ב. ³⁵ וכבר הקשו כן בשטמ"ק תמורה שם וביצה שם, וכן הקשה הפנ"י ביצה שם. הן אמת שלדברי רבינו שהכתוב בא כדי שחכמים לא יאסרו זאת, אתי שפיר, וכ"כ הצ"ח ביצה כ, ב ד"ה גזירה. ³⁶ פני יהושע ביצה יט, ב ד"ה שם בגמרא מתקיף, שפת אמת תמורה יד, ב. ע"ש שביארו שמו"באת שמה והבאתם הו"א שיכול להקריב אחר הרגל דעדיין מתקיים ובאת והבאתם, קמ"ל האי קרא שצריך להביאו ברגל דוקא. אמנם השפ"א מסיק, דמלשון הרמב"ם ה' חגיגה משמע דהחידוש הוא שיותר להקריב נו"נ בחוה"מ. ³⁷ שרשי הים ה'.

מסכת מועד קטן

בעזרת הנותן רוח חכמה בלבנו אתחיל לפרש מסכת מועד קטן ובה יאיר עינינו

פרק ראשון - משקין בית השלחין

ועל פי זה יתיישבו כל המקומות בש"ס על נכון ואין בהם שום סתירה כי מה שאמרו ז"ל במגילה (שם) כל מקום שאין יום טוב כו' כן הוא שאינן קרואים יום טוב לאיסור מלאכה מצד עצמן של ימים. ומהא דכיון מלאכתו כו' (לקמן דף י"ב ע"ב) כבר דחו הראשונים ז"ל בעצמן (עיין ברא"ש ובתוס' חגיגה דף י"ח ע"א ד"ה חולו) דהכוונה ודאי מדרבנן וכל שכן לפי מה שכתבנו דאין איסור בימים אלו מצד עצמן ודאי דהכוונה לא הוי אלא מדרבנן. ומה שהביאו ראייה מן הירושלמי מר' אבא בר ממל דאמר אלו הי' לי מי שימנה עמי הייתי מתיר שיעשו מלאכה בחול המועד דכלום אסרו אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ושמחים כו' ואינן אוכלין ופוחזים ולפמש"כ אין ראייה מזה ואדרבה הן הן הדברים שכתבתי כיון דלא נאמר בפירוש בתורה איסור המלאכה אלא בא הצווי במה שנקרא מקרא קודש להיות פנויים לעסוק במצות וכיון דעל ידי הפנאי הם באים לידי פחזות טוב יותר להתיר להם מלאכה ותכבד העבודה עליהם. והעד על זאת אביא לך ממילתא אחרנייתא דאמר ר' אבא בר ממל שם בירושלמי אלו הי' כו' הייתי מתיר למכור בשר בכור בליטרא דכלום אסור אלא כדי שימכרו בזול והם מערימין ומוכרים ביוקר. וכבר הוכיחו התוס' בבכורות (לי ע"א ד"ה חרין) ובזבחים פרק התערובות (ע"ה ע"ב ד"ה התפיס) דאיסור מכירה בליטרא הוא מן התורה מהא דאיתא בחלק (סנהדרין קי"ב ע"ב) יצא בכור שאינו נאכל בתורת בהמתך ואפ"ה קאמר דהי' מתיר והיינו משום דלא נאמר בפירוש בתורה איסור המכירה אלא מצד הסברא האמיתית שלא לזלזל בקדשים דמן התורה הוא זה

דף ב. משנה משקין כו'. הנה באיסור מלאכת חול המועד רוב הראשונים ז"ל דעתם דלא הוי איסורו אלא מדרבנן כמבואר בתוס' בחגיגה דף י"ח (עמוד א' ד"ה חולו) וברא"ש ז"ל ריש מכילתין (סימן א'). ונושאי כלי הרמב"ם ז"ל (מגיד משנה והגהות מימוניות פ"ז מהלכות יו"ט ה"א) כתבו גם בדעת הרמב"ם ז"ל דאין בו אלא איסור דרבנן והביאו ראייה לזה מדברי הירושלמי במכילתין (ט' ע"א) ומהא דמדמי לה במגילה (דף כ"א ע"א) לראש חודש ועוד דהיכן מצינו מן התורה מקצתו אסור ומקצתו מותר. ועיין ברא"ש ז"ל מה שכתב עוד להוכיח דדרשת המקראות אינן אלא אסמכתא בעלמא. ולענ"ד נראה מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה דהוי דאורייתא וז"ל שם באה הקבלה כי חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה עכ"ל וזה ידוע כי לשון קבלה בדברי הרמב"ם הם דברים המקובלים למשה מסיני. והרמב"ם ז"ל קורא לדברים אלו ג"כ בשם דברי סופרים ואם כן אין ראייה ממה שקרא לאיסור הזה בחיבורו (שם) דברי סופרים וכתב בחיבורו ב' טעמים בזה הא' משום דנקרא מקרא קודש ועוד דהם זמן חגיגה. ונראין הדברים כי עיקר טעם איסור מלאכה מן התורה הוא כדי שיהיו מזומנים וקרואים לקדש החג ולשמוח במקדש ה' על כן לא נפרט בתוכה איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת ונמסר הדבר לחכמים יודעי רמיזת התורה וכוונתה והם יורו איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת ועל הנקודה הזאת תסוב כל איסורי מלאכת חול המועד שאין בהם איסור מצד עצמן של ימים כי אינן קרואים יום טוב ועיקר האיסור הוא כדי להפנות לקדושה לקיים מצות החגיגה והשמחה.

תו פריך רב פפא ²⁵⁸ כי האי פירכא דרבינא ²⁵⁹,
דכתב ²⁶⁰ תישתרי בי"ד, שהרי לבלר כותב כדרכו
שטרות ²⁶¹ במועד ²⁶².

אלא אמר רב אשי מועד אי"ד קא רמז מועד
משום טרחא ולא טרחא ²⁶³ הוא וכל פסידא שרו
רבנן. [י"ד צורך י"ט הוא מידי דצורך י"ט הוא
שרו רבנן] ²⁶⁴, מידי דלאו צורך יום טוב לא שרו
רבנן. ע"כ לשון הגמרא, ופי' רש"י ז"ל ²⁶⁵ וכן
בתוספות ²⁶⁶, דהכי אמרינן דלאו כדקס"ד דעיקר
שריותא די"ד תלי במה שהותר כדרכו במועד
בלחוד, דההוא טעמ' דוק' ²⁶⁷ נקט סניפין ²⁶⁸
בעלמא הוא וסמך וסעד אבל עיקר הטעם הוא
מפני שהמלאכות הללו הן צורך יום טוב לכלל
ופרט, ודרך בני אדם לאחרם עד י"ד, והוא הדין
ודאי דשרינן בי"ד לעשות כל מלאכה מפני צורך
פעולה שאין לו מה יאכל אלא דנקט הכא ההוא
שריותא דאומנות דרך כלל, והפי' הוה נכון הוא,
אבל לא ישבו לנו לשון הגמ'. וה"ר יהודה ז"ל ²⁶⁹
כת' ולשון הספר אין לי לישב, ונראה שכך ישוב
לשון הגמ' כי האיך ס"ד לתלות ענין י"ד בענין
המועד שהרי אין טעם איסורן שוה, כי טעם
איסור מלאכה במועד הוא משום טרחא ושלא
למעט בשמחת הרגל, ולפי' התירו חכמים כל
שהוא צורך המועד וכל שהוא דבר האבד, כדי
שלא יהא דואג על אבדתו ונמנע משמחת יום
טוב, וכן התירו שכר פעולה שאין לו מה יאכל,
אבל איסור מלאכה בי"ד אינו למעט טורח ועמל,
דהא חול גמור הוא ואין הטעם אלא כדי להכין

החייטין והספרין והכובסין כו', ואס"ד שכר
פעולה שאין לו מה יאכל שרי במועד ²⁴⁹, כל
מלאכות נמי לישתרו בי"ד ²⁵⁰, דהא אישתרי ²⁵¹
שכר פעולה שאין לו מה יאכל, פי' דקס"ד דכיון
דתני תנא התר ג' אומניות בי"ד מפני שיש להם
היתר במועד דהיינו ממש עיקר טעם היתרם.
ואלו היה מותר לעשות כל מלאכה במועד מפני
שכר פעולה שאין לו מה יאכל, היה לנו להתיר
כל מלאכה בי"ד, שהרי כולם ראויות להשתכר
בהן במועד, ומדלא שרינן אלא ג' מלאכות אלו,
מכלל דשכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור
במועד.

ואתקיף רבינא ²⁵² להאי פירכא, דא"כ דהתר
י"ד ²⁵³ בהיתר מועד לישתרי בנין בי"ד שהרי
הותר במועד כדרכו בכותל גוהה ²⁵⁴, דהא אפי'
תימא דשכר פעולה אסור במועד הא בנין גוהה
מותר הוא במועד לדברי הכל, וק"ל אמאי פריך
מבנין מכתל ²⁵⁵ גוהה בלחוד הוה ליה למימ'
דלישתרי כל מלאכות בי"ד שהרי כולן הותרו
במועד לצורך דבר האבד, ואמאי מתקיף מבנין
בלחוד, וי"ל משום דבדבר האבד איכא מאן
דבעי שינוי, ואנן לא שרינן בי"ד אלא בדבר
האבד שהותר במועד כדרכו, כדתנן החייטין שכן
הדיוט תופר כדרכו, ודלמ' מתני' ר' יהודה דבעי
שינוי בדבר האבד ²⁵⁶, להכי נקיט ליה מיהא
דבנין דמודו כולי עלמא בכותל הגוהה שהוא
בונה אותה כדרכו במועד ואפי' לר' יהודה, כך
תירצו בתוספות ²⁵⁷.

^{08/07/2018}

כתב רבנו ורוב הראשונים משום דהוי דבר האבד,
א"כ לר' יהודה מותר רק בשנוי, ועי' קר"א דישוב דלא
מצינו מאן דבעי שם במשנה שנוי, והביא סיעתא
מתוספתא במכ"י פ"ב ה"ג דתניא: אין כותבין שטר
אריסות וקבלנות במועד, רבי יהודה מתיר שמא
יקדמנו אחר, ולא הזכיר ר"י שנוי. אבל עדין צ"ע
באמת להך טעמא דהותר לכתוב משום דהוי דבר
האבד, למה מותר כדרכו בלא שנוי לר"י, (ורא' ט"ז
תקמה סק"ו). ²⁶³ כג"י כ"י"מ (ורא' דק"ס),
ולפנינו התבות,, ולא טרחא" אינו. ²⁶⁴ מכ"י ב,
ודפ', ולפ' בכ"י א. נשמט מהדומות,, שרו רבנן —
שרו רבנן. ²⁶⁵ רא' רש"י—כת"י, ועי' נמוק"י
בשם רש"י. ²⁶⁶ לפנינו אינו. ²⁶⁷ בכ"י ב,
תבת,, דוקא" אינו, ויותר נכון הוא. ²⁶⁸ צ"ל:
לסניפין ככ"י ב, ודפ'. ²⁶⁹ לא מצאתי [ואצ"ל
ידידיה].

²⁴⁹ כ"ה בפי' מס' משקין, ולפנינו ליתא תבת: במועד.

²⁵⁰ כ"ה בפי' מס' משקין, ולפנינו ליתא תבת: בי"ד.

²⁵¹ כ"ה בכ"י"מ רשבה"י ובפי' מס' משקין, ולפנינו:
איכא. ²⁵² לפנינו: רב פפא. ²⁵³ בדפ': י"ד

תלוי בהיתר, וכצ"ל. ²⁵⁴ עי' לעי' ז, א ובהער' ⁵⁶¹.

²⁵⁵ צ"ל: כותל. ²⁵⁶ לעי' יא, ב. ²⁵⁷ בתוס'

לפנינו אינו, ועי' בהמכתם שג"כ הקשה מכל דבר
האבד ותירץ באופן אחר עי"ש. ²⁵⁸ לפנינו:

רבינא. ²⁵⁹ צ"ל: דרב פפא. ²⁶⁰ בכ"י ב,

ודפ': דכתב הסופר. ²⁶¹ לפנינו: קידושי נשים

גיטין ושוברין. ²⁶² עי' במפרשים דתמהו על

רבנו כאן, דהרי ביאר לעי' דהא דלא הקשו בגמ' מכל

דבר האבד דמותר בחוה"מ משום דאית מ"ד דבעי

שנוי ואנן לא שרינן בי"ד אלא דבר שהותר כדרכו

במועד, לפי"ז מאי מקשה רבינא ממתני' דלקמ' ית, ב

כותבין קידושי נשים וכו'. דהרי מה דהותר שם לכתוב

סימן ב

גדר איסור מלאכה בחוה"מ אם הוה כעין גדר מלאכה דשבת ויו"ט או גדר אחר

מצות היום משו"כ אסור לעשות מלאכה ולפי"ז לא קשה מה שהק' חז"ל הבינו מצינו מלאכות מקצת אסורות ומקצתן מותרות שאין הפירוש שיש מלאכה האסורה ומלאכה המותרת, אלא מלאכה שמונע שמחת היום אסור מצד שמבטל מצות שמחה, משא"כ מלאכת צורך יו"ט או דבר האבוד לא הוי חסרון בקיום שמחת היום, ומשו"כ מותר. [ונראה שזה כוונת תוס' רבנו פרץ בעירובין צו. לענין הנחת תפילין בחוה"מ שכתב בזה"ל וז"ל "ולענין הנחת תפילין בחול המועד כיון דמלאכה מותרת בו דבר האבד מיהא א"כ לא חשיבי הן עצמן אות ומותר להניח תפילין" וצ"ע למה לא הוי אות מצד דאסור דבר שאינו אבוד, ונראה דלמד רבנו פרץ דאף דיש איסור לעשות דבר שאינו האבוד אך הואיל ומותר דבר האבוד א"כ חזינן דאין קדושת היום אוסר במלאכה רק מכח מניעת שמחה הוא דאסור א"כ אין כאן אות הואיל ולא נתפס האיסור מלאכה מצד היום.]

וכעיי"ז זה נתבאר בדברי הקדן אורה ריש מס' מועד קטן וז"ל "וכתב (הרמב"ם) בחיבורו ב' טעמים בזה, האחד משום דנקרא מקרא קדש ועוד דהם זמן חגיגה ונראין הדברים כי עיקר טעם איסור מלאכה מן התורה הוא כדי שיהיו מזומנים וקראים לקדש לחג ולשמוח במקדש ה'

(א) כתב תוס' במס' חגיגה יח. ד"ה חולו של מועד וז"ל לכאורה משמע דמיסרתא מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק, וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן התם, היכי משתריא, וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר, ולתרץ קושית התוס' על הני ראשונים דס"ל דמלאכת חוה"מ הוי אסורות מה"ת, נראה בהקדם דברי הריטב"א מס' מו"ק דף יג. ד"ה אלא אמר וז"ל "כי טעם איסור מלאכה במועד הוא משום טרחא ושלא למעט בשמחת הרגל, ולפיכך התירו חכמים כל שהוא לצורך המועד וכל שהוא דבר האבוד כדי שלא יהא דואג על אבדתו ונמנע משמחת יו"ט וכן התירו שכר פעולה שאין לו מה יאכל" מבואר דגדר מלאכת חוה"מ הוי משום לתא דמצות היום, דהואיל ויש דין לשמוח ביו"ט ואי יעשה מלאכה לא יהא עוסק בשמחת היום, משו"כ אסור במלאכה, וממילא מותר דבר האבד, דכיון דאם אינו עוסק במלאכה יתבטל השמחה א"כ אדרבה משום מצות היום מותר לעשות מלאכה לקיים מצות שמחת היום. **נמצא** דחלוק ביסוד דינא איסור מלאכה דשבת ויו"ט מחוה"מ, דשבת ויו"ט הוי מצד קדושת היום דאוסר במלאכה משא"כ בחוה"מ שאין קדושת היום אוסר רק מצות היום מחייב דכדי שלא יהא נתבטל

ת השלחן
הכתוב אלא
לאכה אסורה
רת" מבואר
סור מלאכה
דלא מסר
ה"א וז"ל
ביתיהם
המועד
ושהוא
ת אומן
ו דבר
מותרת
מבואר
יתא,
ה"ת

נעילת הסנדל וסיכה ורחיצה, אלא דכל שמענה עצמו מקיים מצות עינוי, ואי סך או רחץ לא נקרא שנתבטל העינוי רק שחסר בשלימות העינוי, וכיון שאי סך עדיין נתקיים העינוי ע"י שאר עינויים ולא נתבטל העינוי משו"כ מותר לכלה ולמלך להיות סך. וזה הוי ג"כ גדר האיסור מלאכה דחווה"מ, דאין כאן איסורים פרטיים לכל מלאכה ומלאכה כמו שבת ויו"ט רק עי"י שאינו עושה מלאכה מקיים מקרא קדש דסו"ס אינו כמו יום חול לכן עי"י שעושה מלאכה לצורך יו"ט או לדבר האבוד לא נתבטל לגמרי הנהגת קדושת היום והשם מקרא קודש וזהו השורש להא דלא מסרו הדבר אלא לחכמים.

היוצא מדברינו דאיסור מלאכה דחווה"מ אינו מצד שיש קדושה האוסר מלאכות מסויימות רק מצות היום מחייב שלא להיות נפנה אחר המלאכות כדי שיהא נתקיים מצות היום. אמנם עיין בטו"א בחגיגה דף יח. שנקט להדיא דלהני שיטות דמלאכת חווה"מ הוי מה"ת הוי הפירוש שאותו מקרא קודש האוסר בשבת וביו"ט, אותו מקרא קודש אוסר בחווה"מ מלאכות שאינן דבר האבוד וז"ל הטו"א "אלא ודאי כל דלפי קדושתו מחבירו חמיר איסורו הלכך שבת ויו"ט דקדישי טפי אסור בכל מלאכה יו"ט דקיל מנהון מותר אוכל נפש והשתא י"ל חולו של מועד דקיל קדושתו משל יו"ט הותר נמי בדבר האבוד וכיוצ"ב" מבואר דס"ל להטו"א דכולן אסורין מה"ת בין שבת בין יו"ט בין חווה"מ וכל דטפי קדושתו טפי איסורו אך השם האוסר בכולן היא קדושת היום דוגמת שבת ויו"ט.

על כן לא נפרט בתוכה איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרות ונמסר הדבר לחכמים יודעי רמזית התורה וכוונתה והם יורו איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת ועל נקודה הזאת תסוב כל איסורי מלאכות חול המועד שאין בהם איסור מצד עצמן של ימים כי אינן קרואין יו"ט ועיקר האיסור הוא כדי להפנות לקדושה לקיים מצות חגיגה והשמחה" והיינו דלמד הקרן אורה בשיטת הרמב"ם דאין מלאכה פרטית אסורה, אף דחווה"מ אסור מה"ת, אלא דיש מקרא קודש דחווה"מ והך מקרא קודש הוא להיות נאסף למצות החג וזה מחייב להיות פנוי ממלאכה לקיים מצות חגיגה ושמחה.

ויש להוסיף עוד ביאור עפ"י דברי הבית יוסף סימן תקל" שכתב וז"ל "ולענ"ד נראה דאיסור מלאכה בחול המועד דבר תורה כדמשמע בסוגיא שבפרק אין דורשין, אלא שהתורה מסרה לחכמים שיאסרו המלאכות שנראה להם ויתירו מה שנראה להם, וכעין מה שכתב הר"ן בריש יומא גבי עינוי דיוה"כ בר מאכילה ושתי' וכן מבואר בהדיא בפרק אין דורשין בברייתא לא מסרו הכתוב אלא לחכמים לומר איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת, ואע"פ שהגהות מיימוני כתבו שאין לדקדק מכאן דמדאורייתא הוא דא"א שיהיו חכמים מקילים כל כך אם היה דאורייתא, לאו מלתא היא דאין קולות הללו גדולות ממה שהקילו ביום הכיפורים לרחוץ פניהם המלך והכלה כדי שיהיו יפים וקולי אחרינא דשרי התם". ונראה לבאר עומק דברי ב"י דמדמה גדר ההיתר מלאכה בחווה"מ להיתר עינויים דיה"כ, והיינו דביה"כ אין שם איסור פרטי על

סימן

והנה

מלאכ
ילפינ
אמנ
דלמ'
(והט
דחו
מעני
ומי
חור
מה
לא
חט
הנ
מי
בי
בו
מ
ה
ב

לחז"ל וכו' אף כאן כל שהדברים מוכיחים שאנו שובתים ממקצת מלאכות לכבוד מקרא קדש ואין אנו עושים אלא בדבר האבד ובצרכי רבים קיימנו להדיא עשה שבו. ומה שתמה אמאי אינו נמנה ר"ח למצוה בפנ"ע היות עשה זה דשביתה בחול המועד נמנה בכלל הרמ"ח מצות וכו' ששביתה זו נטפלת לשבתון מקרא קדש האמור בי"ט ועשה שבוה וזוה חד הוא אלא שנוסף בי"ט לא תעשה מש"כ בחול המועד, עכ"ל.

והנה כל הנ"ל הוא לפי הראשונים דאיסור מלאכה הוא דאורייתא אבל לפי הראשונים דס"ל דחוה"מ אסור מדרבנן בפשטות לפי דבריהם הוה איסור מלאכה בחוה"מ כעין איסור מלאכה דיו"ט, רק הואיל והוה דרבנן הקילו להתיר דבר האבד או צורך היום אך ראיתי במשניות בתוספת חדשים תחלת מו"ק דמייתי מהקדושת לוי דגם גדר האיסור דרבנן הוא מכח מצות היום וז"ל התו"ח ״וי"ל הדנה איתא בירושלמי בשם רבי אבא בר ממל דעיקר האיסור עשיית מלאכה בחוה"מ אינו אלא בכדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים בשמחת החג ויגיעים בתורה ולהזכיר ניסים ונפלאות שעשה לנו הש"י בפסח צריך לזכור יצ"מ ובשבועות מתן תורה וכן בסוכות, אבל מדאורייתא מותר לעשות מלאכה בחוה"מ, וא"כ כיון שמוותר בכל בחוה"מ במה יזכור שהוא יו"ט ולהזכיר ניסים ונפלאות שעשה לנו הש"י לכך מסרן הכתוב לחכמים לומר איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת בכדי שיבוא השואל לשאול מהחכמים איזה מלאכה לעשות בחוה"מ ומתוך כך יעלה על זכרוננו לזכור שהוא יו"ט שהרי חלוקין ימי חוה"מ

והנה, לפי מה שביארנו בשיטת הריטב"א א"כ לכאורה פשוט דאף דאיסור מלאכה הוא מה"ת אין מלקות הואיל ולא ילפינן שיש מלאכות פרטית האסורין. אמנם, עיין במנ"ח מ"ע שכ"ג סק"ב דלמ"ד דילפינן איסור מלאכה מ"תשמור" (והשמר הוא לאו) א"כ לוקין על מלאכות דחוה"מ (ורק למ"ד דיליף איסור מלאכה מעשה דמקראי קודש אז אין מלקות ומייתי כן מדברי הטו"א דלוקין על מלאכת חוה"מ, אך עיי"ש בסוף אות ד' דמייתי מהנמו"י פ"ב דמו"ק דאין לוקין הואיל והוי לאו שבכללות, והמנ"ח נתקשה אמאי חשוב לאו שבכללות ואפשר לומר עפ"י הנ"ל דכוונתו דאין כאן לאו פרטי על מעשה המלאכות לעשות אותן דעובר בעבירה פרטי רק הוי מכח קדושת החג בכלל שאינו נוהג בקדושת החג אם עושה מלאכה בחוה"מ ומבטל ממצות והנהגות היום וזה נקרא לאו שבכללות, ושורר בהגהת רי"פ פערלא על מנ"ח שנקט כעין זה.

[וראיתי ברמ"ע מפאנו סימן ק"ח שנקט ג"כ דאין מלקות אפילו אי הוי האיסור מה"ת וז"ל הרמ"ע מפאנו, ואין צורך להאריך וכו' רק לפרש החלוק שבין אמרנו היות חובה עלינו לקיים מצות שביתה בחול המועד ובין אמרנו שיש בו אסור מלאכה שאם היה אסור מלאכה בו מחויבי לאוין יצדק ר"ת במה שתמה ואמר היכן מצינו אסור תורה קצתו אסור וקצתו מותר אכן עתה שאין בו אלא מצות עשה והוא אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם כדברי ר"ע בפרק אין דורשין ברירא מלתא דכלהו מצות עשה הכי נמי שלא מסרן הכתוב אלא

פרק משקין בית השלחין

1

אסור ומהו הקושי' בזה דמצינו מקצתן אסור ומקצתן מותר. ולכאורה הביאור בקושית תוס' היא דבשלמא הא דמותר אוכל נפש ביו"ט הוי הפירוש שיש מין מלאכות דחשיבי מלאכת אוכל נפש ויש מין מלאכות אחרות שאינו מלאכת אוכל נפש ונקרא "מלאכת עבודה" כמו שביאר הרמב"ן בפרשת אמור דאוכל נפש לא חשיבי מלאכת עבודה ומשו"כ מותרין, אמנם כל זה הוי בגדר היתר דאוכל נפש דלא חשיבי מין מלאכה האסורות ואין הפירוש שיש מקצתן מותרות ומקצתן אסורות אך ביחס לדבר האבוד הוי סתם היתר בעלמא מכח דחיית דבר האבוד א"כ שפיר הק' תוס' דאי הוי מלאכת חוה"מ מן התורה היכן מצינו מלאכות שמקצתן אסורות ומקצתן מותרות.

מימי החול שמותר בכל מלאכה ובחובה"מ יש חילוקין בעשיית מלאכה כמבואר בגמרא ופוסקים ועי"ז יעלה על זכרוננו כל יום מימי החג כדאיתא בירושלמי הנ"ל שיהיו אוכלין ושותין ושמחים בשמחת החג. וזו שאמרו חז"ל במתק לשונם שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה ואיזה מותרת שע"י שהוא צריך לשאול מהחכמים יזכור כל ימי החג לשמוח בשמחת החג ובזה יתורצו שלא יהא דברי תלמוד סותרים זה את זה שפעמים מוכח שהוא מדאורייתא ופעמים שהוא מדרבנן, עכ"ל.

(ב) בקושית תוס' דהיכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר, עיין ברש"ש ובטו"א שהק' דהלא אוכל נפש מותר ביו"ט ואם אינו אוכל נפש

סימן מד

איסור מלאכה בחול המועד

א

מרדות, מפני שאיסורו מדברי סופרים. הרי מפורש שאין איסור מלאכה בחול המועד מה"ת, אלא איסורו הוא רק מדרבנן. וכבר העיר צ"ח המנ"ח מל"ח ש"ג, ע"י"ש.

אכן כתב המגיד משנה ה"ל דעת הרמב"ם, שאפשר שיש לו עיקר בדאורייתא מקבץ מוסף ומלות שמחה. ולכאורה דבריו אינם מובנים, דמאי זה תלוי איסור מלאכה בקרבן מוסף, ובמלות שמחה.

וגראה דפסק בשו"ע אה"ע סי' ס"ד ס"א, הנה"ח בחולה לריך לשמוח עמה ז' ימים, שלא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמה עמה. וברמ"א, וחתן אסור בעשיית מלאכה. ועיי' בחי"מ סק"ב, וחתן אסור בעשיית מלאכה, נראה להגיה הרב דין זה, א"ע"פ שכבר כתב זה שלא יעשה מלאכה, משום דמלשון הרב המחבר משמע, דמשום לאח דידה תקנו כן, ואם היא רוצה למחול על תקנתה הרשות בידה (כמש"כ הרמ"ה שם בס"ב, והאשה יכולה למחול על שמחתה). וכו', פ"כ כתב דאף דיכולה למחול על שמחתה, דהיינו לאכול ולשתות ולשמוח עמה, אבל במלאכה וללאת יחידי לבוק אף שהיא מוחלת, מ"מ הוא אסור בזה, ומעטם שהוא דומה למלך. ועיי' ב"ש שם סק"א ומ"ש הר"ן החתן אסור בעשיית מלאכה, משמע דלא מהני מחילה דידה, לא כתב כן אלא לדעת הפוסקים שהביא בסעי' ב', דס"ל דלריך לשמוח ז' ימים (גם בצחור שגשח בעולה), הואיל דמברכים ז' ימים חין בדין שייך הוא למלאכתו והם יברכו בשבילו, לפי"ז אינה יכולה למחול. וכונתו לימר שחתן אסור במלאכה, משום חיוב שמחה דידה, ולא רק משום שמחה דידה, ולכן לא מהני מחילה.

עב"פ מבואר שעשיית מלאכה הרי זה סתירה לשמחה, והיינו שצ"ע שמוסק במלאכה הוא לא יכול לקיים חובת שמחה. ואשר ע"כ שפיר כתב המגיד משנה בפ"ז מה"י וי"ט ה"א ה"ל, שאיסור מלאכה בחול המועד יש לו עיקר בדאורייתא, משום מל"ח שמחה, כיון שיש מלות שמחה בחול המועד, כמש"כ הרמב"ם בפ"ז מה"י וי"ט ה"י"ז, שצ"ע ימי הפסח ושמונת ימי החג וכו', חייב אדם להיות בזה שמח וכו', שנאמר ושמחת בחגך וגו'. והיינו שצ"ע שצ"ע ימי הפסח ושמונת ימי החג, כולל ימי חול המועד, יש בהן מלות שמחה מה"ת, א"כ משום מלות שמחה שיש בהן, ממילא יש בהן איסור מלאכה, שהרי צ"ע שמוסק במלאכה הוא מצט"ל מלות שמחה. וזה דהתירו מלאכה בחול המועד בדבר האבד, היינו משום שזה הוי שמחה לו, (כמש"כ בע"ז שו"ע אור"ח סי' תרל"ו ס"א, דפרקמטיא מותר בפורים, כיון ששמחה היא לו.) שאם לא יעשה מלאכה בדבר האבד, ולנ"ך המועד, זה גופיה הוי סתירה לשמחת יו"ט.

ובזה

הרמב"ם בפ"ז מה"י וי"ט ה"א, חולו של מועד א"ע"פ שלא נאמר בו שבתון, הואיל ונקרא מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל. והעושה בו מלאכה האסורה מכן אותו מכת מרדות, מפני שאיסורו מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו כיו"ט, שסוף הענין בדברים שנאסרו בו כדי שלא יהיה כיום מול לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו, ויש מלאכות מותרות בו.

והנה כתב המגיד משנה, דעת רבינו שהולו של מועד דבר תורה מותר בכל מלאכה, והצרייחות הנכרות צנמ"ח חגיגה י"ח ע"א, הם אסומכתא בעלמא וכו', ועוד שאם היה חולו של מועד אסור דבר תורה, היה אסורו לאו או עשה, ולא מלאכותו. ואין אחד מן המחזרים שמו המלות, מי שמנה חולו של מועד, אלא אסומכתא בעלמא הוא, וכן נראה מן התוספות. ועוד ראייה ממה שהזכירו בירושלמי אמר ר"א ב"מ חילו היה מי שימנה עמי הייתי מחיר מלאכה צה"מ, כלום אסרו אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמיחים ועוסקים בתורה, כדון אינון אכלין ושותין ופחזין. ואמרו צמוע"ק י"ב ע"ב, גבי כיון מלאכתו צמועד דהש"מ מדרבנן, מחלו למד רבינו שהולו של מועד מדבריהם.

אולם כתב שם המגיד המשנה, וצ"חמה שהסוגיא שצפרק אין דורשין (חגיגה י"ח ע"א), מורה שהוא מן התורה וכו', ואפשר שדעת רבינו שיש לו עיקר בדאורייתא מקרבן מוסף ומלות שמחה. אבל הרמב"ן העיל פ"ה וכתב שכל מלאכה שאינה לנ"ך המועד, ואינו דבר האבד אסורה מן התורה, ושהוא לנ"ך המועד מותר בין במלאכה אומן, בין במלאכת הדין, א"ע"פ שאינו דבר האבד, וכן כל שהוא דבר האבד מותרת א"ע"פ שאינה לנ"ך המועד וכו', וחכמים מדבריהם אסרו ק"ת מלאכות אלו כמו שיתבאר. ועיי' צלח"מ שם.

והנה לכאורה יש להביא ראיה מדברי הרמב"ם, דאיסור מלאכה בחול המועד הוא מה"ת, דכתב בפ"א מה"י חגיגה ה"י, מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות, שנאמר אלה תעשו לה' צמועדיכם לצד מנדריכם ונדבותיכם, מכלל שקרבין ברגל וכו', הכל קריבין צמועד, ואין קריבין ציו"ט. הרי כתב שלמדים מקרא שמוותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות, א"כ מוכח שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מה"ת, שאם הוא רק מדרבנן, א"כ למה לריך קרא להתיר נדרים ונדבות להקריב בחול המועד.

אלא ש"ע מה"א דכתב הרמב"ם בפ"ז מה"י וי"ט ה"א ה"ל, והעושה בו מלאכה האסורה מכן אותו מכת

ובזה יבא נוחה הו' דכתיבו החוס' בהגיגה י"ח ע"ה
 ד"ב חולו, והמגיד משנה בפ"ז מה' יו"ט ה"ה
 ה"ג, מדברי הירושלמי דאמר ר"א צ"מ חילו היה מי
 שימנה עמי הייתי מחיר מלאכה בהש"מ, כלום חסרו חלל
 כדי שיכיו חולקין ושותין ושמהים ועוסקים בחורה, כדון
 אינון חולקין ושותין ופחזין. חלמא שאיסור מלאכה בהש"מ
 הוא רק מדרבנן, דבאיסור תורה לא שייך לומר שבייתי
 מתיר.

אמנם נראה לדרכי מלאן ראייה שאיסור מלאכה
 בהש"מ הוא מה"ת, חלל איסור איסורו הוא לא
 ע"ס המלאכה כמו בשבת ויו"ט, חלל משום שצטטייה
 מלאכה הוא מצטל מלות שמחת יו"ט כמש"כ המגיד משנה
 ה"ג, וחו' דאמר צירושלמי כלום חסרו (מלאכה בהש"מ),
 חלל כדי שיכיו חולקין ושותין, ושמהים ועוסקים בחורה,
 היינו שאיסור מלאכה בהש"מ הוא כדי שיקיים מלות
 שמחת יו"ט, וחלל קיום מלות שמחת יו"ט הוא לא רק
 באכילה ושתיה, חלל גם בצסק בחורה, כמבואר בפסחים
 ס"ה פ"ג, ר"י לעפמיח דאמר שמחת יו"ט נמי מלוב היא,
 דתינא ר"א אומר חין לו לאדם ציו"ט חלל או חולל ושותה
 או יושב ושותה, ר"י אומר חלקיה חליו לאכילה ושתיה,
 וחליו לצית המדרש וכו', כתוב אחד אומר עגרת לבי וגו',
 וכתוב אחד אומר עגרת תהיה לכם וכו', חלקיה חליו לבי
 וחליו לכם. הרי מפורש שקיום מלות שמחת יו"ט, הוא
 בחליו לבי, ובחליו לכם.

ובן כתב הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ג, חגי"פ שאכילה
 ושתיה צנועות בכלל מלות עשה, לא יהיה חולל
 ושותה כל היום כולו, חלל כך הוא דת, צדוק משכימין
 כל העם לצתי כנסיות ולצתי מדרשות, ומתפללין וקורין
 בסורה צענין היום, וחזרין לצתיסם וחולקין, וחולקין לצתי
 מדרשות קורין ושונין עד חלי היום, ואחר מלות היום
 מתפללין תפלת מנחה, וחזרין לצתיסם לאכול ולשתות
 שאר היום עד הלילה. ומשמע מדבריו דכתב "חלל כך הוא
 דת" כלימא דתת של ימי החג, דמה שקורין ושונין עד
 חלי היום, דחין זה רק מחויב ח"ת שיש בכל יום, חלל
 שמדיני שמהה יו"ט הו', שיהיה קורא ושותה עד חלי היום,
 וכדאיתא בפסחים ס"ה ע"ג ה"ג, חלקיה חליו לבי, וחליו
 לכם.

מצתה הרי נוחה הוא דאמר צירושלמי ר"א צ"מ, חילו
 היה מי שימנה עמי הייתי מחיר מלאכה בהש"מ,
 כלום חסרו חלל כדי שיכיו חולקין ושותין ושמהים ועוסקים
 בחורה, כדון אינון חולקין ושותין ופחזין. ונראה כיון
 שאיסור מלאכה בהש"מ, הוא לא ע"ס המלאכה כמו בשבת
 ויו"ט, חלל משום שצטטייה המלאכה הוא מצטל מלות
 שמחה, ומשום כך יש מה"ת איסור מלאכה בהש"מ, וא"כ
 שפיר אמר כלום חסרו חלל כדי שיכיו חולקין ושותין
 "ושמהים" ועוסקין בחורה, כלומר שהאיסור מלאכה בהש"מ
 הוא משום ציטול מלות שמחת יו"ט, וקיום מלות שמחה,
 חלל הוא לא רק באכילה ושתיה, חלל גם בצסק בחורה
 כ"ג, וכיון שאוכלק ושותין ופחזין, הרי לא מקיימין מלות

שמחת יו"ט, א"כ אפשר להחיר להם מלאכה בהש"מ,
 שכרי בללו ככי לא מקיימין מלות שמחת יו"ט.

ונראה עוד דזה, דכתבו החוס' צמוטיק י"ד פ"ג ד"ב
 עשה, דשמחת יו"ט צב"ז הוא רק מדרבנן, דה"ה
 דכתיב ושמחת בחגך, היינו בשלמי שמחה. וכבר נבאר
 (לעיל ס"ה מ"א חות ח) דפליגי דזה צירושלמי חגיגה פ"א
 ה"ב, גרי"ן בן לוי אמר ושמחת חפילו ממקילון, א"ר לעזר
 נאמר כאן שמחה ונאמר לבלן שמחה מה שמחה האמורה
 לבלן שלמים, חף כאן שלמים. והיינו דריב"ל סובר דרעת
 הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ג, שאפי"פ שמחת שמחה היא
 בשלמי שמחה, מ"מ יש בכלל חותה שמחה לשמחה כל
 אחד כראוי לו, ובצ"ז שאין שלמי שמחה, הוא מקיים
 מלות שמחה גם בצשר ממקילון. חלל ר' לעזר סובר דרעת
 החוס', דעיקר מלות שמחה היא רק בשלמי שמחה,
 וכשליכא שלמי שמחה חין מלות שמחה מה"ת, פ"י"ג.

ולפי זה שפיר אמר ר"א צ"מ צירושלמי, חילו היה מי
 שימנה עמי הייתי מחיר מלאכה בהש"מ וכו'.
 ונראה דר"א צ"מ סובר כ"ר לעזר צירושלמי חגיגה ה"ג,
 דצב"ז חין מלות שמחה מה"ת, וכיון שכל איסור מלאכה
 בהש"מ הוא משום ציטול מלות שמחת יו"ט, וא"כ צב"ז
 ששמחת יו"ט הוא רק מדרבנן, הרי גם איסור מלאכה
 בהש"מ צב"ז הוא רק מדרבנן, ולכן אמר ר"א צ"מ חילו
 היה מי שימנה עמי הייתי מחיר מלאכה בהש"מ, והיינו
 צב"ז ששמחת יו"ט היא מדרבנן, וממילא איסור מלאכה
 בהש"מ הוא רק מדרבנן, חלל צומן ששמחת יו"ט היא
 מה"ת, א"כ גם איסור מלאכה בהש"מ הוא מה"ת, והיינו
 משום שצטטייה מלאכה, הוא מצטל מלות שמחת יו"ט.

ב

והנה כתב המגיד משנה בפ"ו מה' יו"ט ה"ג, ח"ה
 ואפשר שרעת רבינו שיש לו עיקר דאורייתא
 (איסור מלאכה בהש"מ), מקרבן מוסף, ומלות שמחה.
 ולכאורה צ"ע הא דכתב דיש איסור מלאכה בהש"מ, משום
 שיש צו קרבן מוסף, דמאי זה חלוי בקרבן מוסף, חלל
 גם ברי"ה יש קרבן מוסף, ואין צו איסור מלאכה, כדאיתא
 בהגיגה י"ח ע"ה, ראש חדש יוכיח שיש צו קרבן מוסף
 ומותר בצטטייה מלאכה, ופ"י בחוס' שם ד"ב ראש.

ונראה דכתבו החוס' בפסחים ג' ע"ה ד"ב מקום,
 דמפרש צירושלמי מאי שגא ערבי פסחים משאר
 יו"ט, (דיש איסור מלאכה מחלות ערבי פסחים) משום
 דזמן הפסח מחלות ואילך, ואף יחיד קאמר בתם בשאר
 ימות השנה ציום שמצית קרבן אסור במלאכה, ופריך א"כ
 יהא כל היום אסור כמו יחיד שמצית קרבן, ומפרש בתם
 משום דראוי להקריב משחרית, חלל פסח חינו יכול להקריבו
 חלל אחר חלות וכו', ופריך א"כ קרבן תמיד שהוא לכל
 ישראל וקרבן בכל יום, יהא בכל יום אסור במלאכה, ומשני
 שאני תמיד שהחורה הוליאח מן הכלל, דכתיב ואספת דגך,
 ואם כל ישראל יושבים ובעלים מי יאסוף להם דגן, ומשמע
 בתם דמדאורייתא אסורה. ופ"י בצ"ח שם שהעיר על
 דברי החוס', חלל חירון הירושלמי הוא על התמיד, חלל
 על

יא המחלף את הקדשים. המביא קדשי המזבח ליד פגול ונותר וטמא, או המועל ונהנה בין נקדשי מזבח בין נקדשי זבד הכית: והמבזה את המועדות. ימים של חול המועד עושה זבן מלאכה, או נוהג זבן מנהג חול זבאילה ושמייה:*) והמלביץ פני חברו ברבים. המתנייש, פניו מאדימות תחלה ואחר כך מתלבנות. שהנפש יש לה שתי מנועות, אחת לחון ואחת לפניס. וכשמניישין את האדם, בתחלה הרוח מתנוועע ללד חון כמי שמתמלל חימה ופניו מאדימות. וכשאינו מולא טעבה כילד יסיר הזוהמ ההוא מעל פניו, הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח ללד פניו מפני העבר, ופניו מתכרכמים ומתלבנים. והוא שאמרו [זבן מליעא נח:] זענין ההלכנה, דאזיל סומקא ואחי חיורא: והמייפר בריתו. שלא מל, או שמל ומושך עלתו לכקות המילה כדי שלא יקאה שהוא

*) ברב דר בא דבור זה אחר דבור והמפר בריתו. ועי' ש"ן.

מן העולם: יא רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלביץ פני חברו ברבים, והמפיר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום.

כזר הוא יגע מנקש לנות. וזנהרים האדם זכחו ציומר עד שהוא שמח לגמרי. דרך חיים: יא המחלף את הקדשים וכו' אין לו חלק לעולם הבא. וכלל אפיקורוס דמתן זריש חלק דאין לו חלק לעולם הבא איתנהו לכל הני. כ"כ זמד"ש.

וזדרך חיים כחז שאפשר שהן בכלל אין תורה מן השמים דמתן החס ועיין לקמן בסמוך ו"ל ג"כ דהנהו דפרק חלק אפילו יש זידו כל התורה והמנות אין להם חלק לעוה"ב. אבל הני דהכא דוקא אס חזי וזאי וחזי חייב. ואלו חמש הם בכלל החובות

מכריעים לכף חובה. ופירוש זה נראה עכ"ל. ועמ"ש נספ"ק דקדושין ולקמן סוף פ"ד: המחלף את הקדשים וכו'. בפרק חלק דף ל"ט ע"א ח"ר כי [דבר ה'] זנה וכו' (זמדנר ט"ו) מכאן א"ר אלעזר המודעי המחלל את הקדשים וכו' כלשון המשנה. ופירש"י דמחלל ומבזה בכלל כי דבר ה' זנה. וכחז בפירש"י דהכא ליה מקרא עכ"ל אבל בגרסת ספרים שלנו איתא נמי בפרק חלק, ובמד"ש מפרש דאיתיה בכלל כי דבר ה' זנה. שהרי מבזה חזירו זבנים ואין לך אפיקורוס גדול מזה ע"כ. ול"נ שהוא בכלל כי דבר ה' זנה לפי שהאדם נברא בצלם אלהים והרי הוא דבר ה' כלומר ענין ה' וזלמו. ודבר יאמר על ענין. כמו הלא דבר הוא (שמאל א' י"ז) ועוד כי יאמר אלהים נעשה אדם נמי מאמר הוא. הוי כי דבר ה' זנה. [כדאמרינן בפ"ד דר"ה דף ל"ב והעמיקו הר"ב זרפ"ה זראשית נמי מאמר הוא דכתיב דבר ה' שמים נעשו. (תהלים ל"ג ו')]: והמלביץ וכו'. כחז הר"ב המתנייש פניו מאדימות תחלה. ו"מ דגרסינן והמאדים זמשה. וכן נמלא

פירוש המשניות להרמב"ם

יא והמלביץ פני חברו. מלביץ פני חברו הוא מי שמכייש את חברו :

מלאכת שלמה

זכרו זבנים וכחז עוד שזבזו הספרים ל"ג והמאדים פני חזרו זבנים כלל ע"כ. זיד זבלכות דעות פ"ה סי' ז' וזפ"ג דלכות חובל ומיוק סימן ו'. והמפיר בריתו ש"ש אברהם אבינו. זיד כסוף הלכות מילה ונעור יורה דעה סימן ר"ס.

כנסיות. כך הגיה הר"א ז"ל. יא ר' אלעזר המודעי וכו'. סנהדרין פ' חלק דף ל"ט. וזיד ספ"ג דלכות זמשה. המחלף את הקדשים וכו'. וישראלים דפסקים פרק אלו זבנים דף ל"ג. המלביץ פני חברו ברבים. החסס הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הגיה המאדים פני

25/08/2018

י ב י

תפארת ישראל

י ב י

להשעשע קלח בין רעיו זבנים של מה זכך, דמדא"ל לזה התחוקות השכל, תנוח הנפש על ידן כמו שינות הגוף ע"י השינה. אבל זה רק בין אנשים נכבדים שגם שינת חולין שלהן זכרך ליעוד [כסופה כ"א ז'ן]. משא"כ זבית שמתכנסין שם ע"ה, ודברו שם לה"ר ונבול פה, וכדומה מהזבנים שאין זבן שכל יראת שמים או שום תועלת אחר, מוקר או חכמה, שם לא תנוח הנפש, אבל יבערו בה אש וזה. ועל אלה הדי' זבנים יפה אמר החנא, שמוציאין את האדם מעולמו ונחיותו, ר"ל אע"פ שהוא כבר שם: טו זכר כאן ה' מיני אפיקורוסות: ו א הא הכת האפיקורסים היותר גרועים שבעולם, שמכחישים זמניאות אלוה ית'. ולכן מחלל הקדשים, שלדעתו הנפקדת אין שום קדושה בעולם, והכל כחולין גמורים וכאפס ותהו נחשב לו אפילו היותר קדוש שבעולם. ואין זבני התנא יוצאים מדי פשוטם, כי לדעתו המושחתת אין אלהים ואין עבודה, אין קרבות ואין תורה, כי אין מנהיג לזירה, וכל הקדשים כחולין גמורים הם: ו א זהו כח ז', המודים שיש אלוה נמלא. אבל יחישו שהעולם ממועד. רק יאמינו בקדמות העולם כקדמות הבורא ית'. ולכן זבזה המועדות, שזבן נתנו רק לעדות שחידש הקב"ה עולמו. דזבנת, דזכר מפורש, כי ששת ימים עשה ה'. ושאר מועדות, נמי הן זכר ליציאת מזרעם, ולחיות ומפחים שעשה הקב"ה לישראל זמדבר. והרי זה מלי זזה, שהמאמין שהקב"ה הוליא העולם מאין ליש, יטערך להאמין ג"כ שיש כח זידו לשנותו כמפלא, והמכחיש זה, מכחיש זה, ומבזה המועדות, שחושב שהוא

ציונים יא רמח"ל את הקדשים. סנהדרין ז"ט ע"א ירוש' פתחים פ"ו ה"ב ספר פ' שלח פ"י מנח דניאל רבה פ' כ"ח מ"י פ"ג מה' משונה ה"ד: והמלביץ פני חברו ברבים כו'. ע"י ז"מ נ"ט ע"א וסנהדרין ק"ו ע"א מ"י שם ופ"ו מה' דעות ה"ח: והמפיר בריתו ש"ש א"א. ע"י ירושלמי פאה פ"א ה"א סנהד' פ"י ה"א, ע"י כ"מ פ"ג מה' משונה הלכה י"ד:

שינויי נוסחאות יא ר' אלעזר. כפ"ק ר' ליעוד. וסנהדרין לפניו ר' אליעזר. אבל בכל הכ"י וזכ"י שם כלפינו לאן. (והמלביץ פני חברו ברבים). ז"ל נ"א נ"א דבור זה אמר הדבור והמפיר בריתו וכו"ה זרע"ב ד"ר. זמח"ו נ"א דבור זה אמר הדבור והמגלה פנים כו' וכו"ה זפירוש (ונסה והמאדים. ועי' חו"ט) וכו"ה הסדר גם בסנהדרין (נ"ט, ה) ירש"י כאן מפרש דברי ר"א כפי הטקסא אשר היתה לפניו שמה עפ"י הדרכה זמ"ו והיא חסר שם הדבור והמלביץ כו' כמו דליתא שם זב"ש וקראקא ונהרבה מן הראשונים (ועי' ד"ס שם) וכפי הנראה היה חסר לפניו שם גם הדבור אע"פ שיש בידו תורה ומע"ט. זכ"ק וזכ"מ ליתא ועי' חו"ט ד"ה המחלף את הקדשים כו'. והמפיר בריתו כו'. זמנ"ס נ"א דבור זה אמר הדבור והמגלה פנים כו'. זכ"ק השל"ח). זכ"ק ובמשניות לפ"ו ובמשנ"ב זמח"ו וזכ"י ליתא.

חידושי הגר"א יא המחלף כו'. כמ"ש (יחזקאל כ"ב) קדשי זבית וגו' (שמאל א' ב) למה זמטעו זבנתי וגו'. והמבזה כו'. כמ"ש (פסחים ק"ח ע"א) כל המבזה את כו' שנאמר אלקי מפקה יגו' את חג המנוח וגו'. והמלביץ כו'. כמ"ש נספ"ו זברכות (מ"ג ע"ג) נוח כו' שנאמר היא מולאת וגו'. והמפיר כו'. והמגלה כו'. כמ"ש זב' חלק (נ"ט ע"א) ד"ל כי דבר ה' זנה זה המגלה פנים זבורה ואת מלוחו הפר זה המפיר זבית זכר הכרת בעולם הוא זכרת בעולם הבא. מכאן אמר ר' אלעזר המודעי כו'.

מסגרת זהב יא ר' אלעזר המודעי אומר וכו'. נ"ל כי התנא האלהי הציב כן ד' עמודי מוך הנושאים זכניהם כל הזבן האלהי. מקדש זכרוס זית אומנימי נאזה קודש. ובאמצע של הדי' העמודים האלו עומד עוד עמוד אחר שעליו נסמך כל לדי' הזית המקיפים אותו מימין ומשמאל. פנים ואחור. והעמודים האלו הם. א'. עמוד החיובים שזבן אדם למקום שעליו רמו התנא זכמרו המכה את הקדשים. ב'. עמוד החיובים שזבן אדם לזכרו שעליו רמו זבני התנא זכמרו המלביץ פני חברו זבנים. ד'. עמוד הרעיו הוא עמוד החיובים כנגד כלל הכנסת ישראל. ועליו רומים זבני התנא זכמרו. והמפר זכריו של זכרה זכניו ע"ה שהוא

ציונים
יב הוי קף לראש. מק' דרך חק פ"ב:

שינויי נוסחאות
[שלא בהלכה]. נכ"ק ליחא וכן נפ"י מחז"ר לא גרס לי וכפי הגרסה גם הרמב"ם ור"י ל"ג ל"י. (תורה) ובע"פ. נפ"י מחז"ר ל"ג לה וע"י חז"ר. כחז הרש"ל יש ספרים שחזרו בהם אע"פ שיש בידו תשובה ומע"ט (וכ"ה נמזר רפ"ה) וי"ל שהוא טעות כי אין לך דבר עומד בפני התשובה עכ"ל (פניני) ויב"ם סנהדרין עם מניח כי כ"ה גם בילקוט כ"י ובר"ף ד' קוטטא. ומכאן שם עוד כי באגרות המלמד הנוטמא... ומוע"ט במשרע"ה. יב קף לראש ונוח לתשחורת. נכ"ק קל ראש ונוח תשחורת. וכן איתא לשון זה בירושלמי מענין פ"ב ה"ז שפל בך ונוח תשחורת ומכל הפירושים יש לכוין (נדחוק) לנוטמא זאת (שם) שרש"י והוא פי' ה"ז שרש"י. האדם. נד"ג ארם.

מסגרת זהב
סימן האלפי של המחברות של כל המחמיתים לכלל אחד שלם. רוממות אל חלקי ישראל בגורם ופרד פיפיות נד"ם. מלכר הטעמים הנמסרים הכמוסים בהמלכה הנכבדה והנוצרה האת. סוד ה' ליראיו ונריתו להודיעם. כל חלו העמודים מוכרז יחידו לננין אחד שלם. ונאמלעיותם ונמכרז שלהם הנה הוא עומד עמוד המורה שעליו נסמך כל הבית וכל חלקיו ימנין ומשמאל מה לפנים ומה לאחור. והעמוד מרומם במתאמר המלך והמגלה פנים במורה וכו'. ונדחי הלך והאויב המשבח והמברכ אל העמודים אין לו חלק בחלקי ישראל ותורתו הקדושה.

נמקלט פירוש רש"י: והמגלה פנים בתורה וכו'. כחז הר"ז כגון המתרגם ומזרעך וגו' ואין זה פשוטו של מקרא. וכך פי' נמ"ט פ"ד דמגילה. ושם הארכתי בזה בס"ד. ומה שכחז עוד הר"ז וזכ"ל זה הדורש דרשות של דופי. מסיים רש"י כמנשה [סנהדרין ז"ט] שהיה דורש למה לו למשה לכתוב ותמנע היתה פלגש (בראשית ל"ו): אף ע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב. כחז הר"ז ולא חזר בתשובה וכו' אע"פ שנאלו עליו יסורין וכו'. דאלו שאר עבירות יסורין עם המיתה ממרקין וכמ"ש בסוף יומא. ועמ"ש במחלת המשנה

בשם דרך חיים. ועיין סוף פ"ד. ובמד"ש כחז בשם הר"ר אפרים דמורה ל"ג ושך כחז הרש"י: יב לתשחורת. לשון הר"ז לאדם בחור ששערותיו שחורות. וכדחזן במשנה ח' פרק ג' דנדרים הנודר משחורי הראש והתם מן דנשים וקטנים אינם במשמע שלא נקרא שחורי הראש אלא אנשים אבל קרחים ובעלי שיבות ככלל ואפשר דנדרים שאני דהולכין בהם אחר לשון בני אדם אבל ככאן בלשון חכמים שבמשנה אין המכוון אלא לבחור דאלו שאינו בחור הרי הוא ככלל לראש ואין לנו אלא ז' קצוות. או הראש וזכ"ל כל איש והוי מקבץ את כ"ף האדם בשמחה. פירש הר"ז חעמוד בשמחה. מקבל כמו מקביל וכו'. ח"ל המעתיק לפי הרמב"ם נ"ל שפרש מלת מקבל מהקבלת פנים וכאלו הוא מן מקבילות הלולאות (שמות כ"ו) אשר הוא מן הארמית. מרגום נגד או נכת. וכן אומר בזה הענין בערבי כל פגישה והקבלה אומר פגשני פלוני בשמחה או בזעף ובלשון ההוא פי' הרב * מקבל הנה. ודעהו. עכ"ל. ולא ידעתי למה לא פירשו כן דלעיל פ"ק משנה ט"ו. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: בשמחה. וזה יותר ממה שאמר שמואל בסבר פנים יפות. הרמב"ם: (* כ"ה בדברי המעתיק שם אך החי"ט בידר כתב הרמב"ם והכונה אחת וביד אמשטרם תקנו הרב והקיפו את המלה הרמב"ם ובדפוסו אזענקאנין שבשוו והדפיסו הר"ב (בר"ת).

מלאכת שלמה
והמגלה פנים בתורה שלא בהלכה. לאו היינו מגלה פנים בחמרה סתם דאיחא בפ' בתרא דיומא דף פ"ו ובפ"ק דשבוט דף י"ג

מהול: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים בחמרה שלא בהלכה, כגון המתרגם ומזרעך לא תתן להעביר למוך, ומזרעך לא תתן לאעבד לארמיותא, ואין זה פשוטו של מקרא. וזכ"ל זה הדורש דרשות של דופי. פירוש אחר, מגלה פנים, שמעיו פנים לעבור על דברי תורה צפרהקיא ציד רמה, ואין לו בושת פנים: אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. ולא חזר בתשובה מאחת מעבירות הללו שצדו, אע"פ שנאלו עליו יסורים ומת ציפורים, אין לו חלק לעולם הבא. אבל אם חזר בתשובה קודם מותו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה:

יב הוי קף לראש. לפני אדם גדול וכן ויושב בראש בישיבה, הוי קל לעבוד עבודתו ולשמע לפניו: ונוח לתשחורת. לאדם בחור ששערותיו שחורות אינן נרין להקל ענמך כל כך, אלא חעמוד לפניו בנחת ובישוב: והוי מקבץ וכו'. נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת חעמוד בשמחה. מקבל, כמו מקביל. מתורגם נגד, קבל. פירוש אחר, הוי קל לראש, בראשיתך, כשאתה בחור, הוי קל לעשות רצון צוראך, ובקנותך כשהשחרו פניך

בעל מעלה או התשחורת וזכ"ל כל איש שאין לו מעלה: והוי מקבץ את כ"ף האדם בשמחה. פירש הר"ז חעמוד בשמחה. מקבל כמו מקביל וכו'. ח"ל המעתיק לפי הרמב"ם נ"ל שפרש מלת מקבל מהקבלת פנים וכאלו הוא מן מקבילות הלולאות (שמות כ"ו) אשר הוא מן הארמית. מרגום נגד או נכת. וכן אומר בזה הענין בערבי כל פגישה והקבלה אומר פגשני פלוני בשמחה או בזעף ובלשון ההוא פי' הרב * מקבל הנה. ודעהו. עכ"ל. ולא ידעתי למה לא פירשו כן דלעיל פ"ק משנה ט"ו. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: בשמחה. וזה יותר ממה שאמר שמואל בסבר פנים יפות. הרמב"ם: (* כ"ה בדברי המעתיק שם אך החי"ט בידר כתב הרמב"ם והכונה אחת וביד אמשטרם תקנו הרב והקיפו את המלה הרמב"ם ובדפוסו אזענקאנין שבשוו והדפיסו הר"ב (בר"ת).

פירוש המשניות להרמב"ם

מגלה פנים בתורה. הוא מי שעובר על מצות התורה בפרהסיא והוא תכלית הכפירה כמו שאמר הש"י והנפש אשר תעשה ביד רמה: וענין מגלה פנים. יגלה פנים ויעזי וזהו לשון כפירה והוא מפורש בן בגמרת [ירושלמי] פיאה אמרו המגלה פנים בתורה העובר על ד"ת בפרהסיא כיהויקים בן יאשיהו: **מפיר ברית.** [נ"א מושך בערלה] כמשמעו: ושם אמר בכל הדברים אשר אמרו חכמים בהם שהעושה אותם אין להם חלק לעוה"ב במה אנן קיימין אם כשעשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה אלא כשלא עשה תשובה ומת כיסורין רוצה לומר שחומר החטאים והם אשר זכרו בהם אין לו חלק לעולם הבא גדול יותר משאר החטאים שהיסורין עם המיתה לא יכפרו אותם: יב קף לראש.

מלאכת שלמה

והמגלה פנים בתורה שלא בהלכה. לאו היינו מגלה פנים בחמרה סתם דאיחא בפ' בתרא דיומא דף פ"ו ובפ"ק דשבוט דף י"ג

י כ ין
אכל שימתי כאן ובשאר דוכתי כמה דברים כפי אשר הורני אבי שבשמיים: עו הנה האדם אפשר שיפגש עם אדם אחר שלמעלה ממדרגתו. או עם מי שלמעלה ממדרגתו. או עם השוה למדרגתו. ועם כולם נרין שיחזיק שלם אם ירצה להשיג ההצלחה היסוד גדולה שבעולם, דהיינו להיות אהוב לכל. לכן הוהירנו המנא, אם נפגשת עם אדם שהוא לך לראש וגדול ממך, אל תחשוב א"ע כגדול נגדו, רק החשיב א"ע כאבן קל נגדו, ותכניע את ענמך לפניו ויאהבך כן: עו ר"ל ואם נפגשת עם מי שלמעלה ממך, אפילו הוא כל כך מחזיק שנרין ליתן לך תשורת, היינו ממך, אפ"ה לא מרגיש לו שאתה אדוני, אלא הוה נוח ועניו נגדו, ויאהבך כאז: עו ואם עם השוה לך נפגשת,

י כ ין
כאשה, כולן מנותהין וענשן ושכרן שוה: עו ד (ה) זהו כח ה' שמאמינים ג"כ שמורה משמים. אבל מגלה פנים בתורה שלא בהלכה, שמכחיש מורה שבעל פה, והיינו הפירוש שנמסר לנו בע"פ ממשרע"ה, ואומר בה פירושים אחרים שלא בהלכה המקובלת לנו: עוה שלמדו ועשו מזה קודם שנתפקרו. או שעשו כן אח"כ כדי להסתיר אין תוכן כבדן: עו וכל המנויין כאן, כלולים בהם דמנין ריש חלק, ואלו שאין להם חלפה"ב, האומר אין תורה משמים, דהיינו אפילו כופר רק במקלט ממנה [סנהדרין ז"ט א]. וב"י פירוש משנה זו נניח על היסוד של ין הלגנון וקן עשיתי נכמה דברים נמכת זו, שהנמתי דבריו ליסוד לפירוש, מרדס ערבים מאד ואמתיים.

א) וינמנו דף 71.
ב) פסחים 97 ק"מ.
ג) כתיבת י"א. ז"ק ל"ב.
ד) ומוספתה פסק דין.
ה) שטעמו פקד כ"ה.
ו) ומוספתה פקד דין.
ז) [מגילה 1:1] (ט) [פ"ז].
ח) [ט] תבא סי' רפ"ה.
י) ומוספתה טעם פ"ד.

הנהרות הגר"א

[א] גמ' לא יוסף. נמקם
וכ"כ על אלה (וכ"כ)
בספרי: [ב] רש"י ד"ה
אין לי כ"י א"ל פ"ז:
[ג] שם לא יוסף. פ"ל
על א"ה:

תורה אור השלם

א) ארבעים יבני לא
ע"פ פ"י יוסף להבחו
על אלה מכה רבה
ונקלה אחיד לענין:
(דברים 10, 2)
ב) לא תחם שור
ברישו: (דברים 19, 17)
ג) כי ישבו אחים יחדו
יבית אחד מהם וכן אין
לו לא תהיה אשת
המת הרוצה לאיש ו'
יבמה יבא עליה ונקלה
לו לאשה יבמה:
(דברים 19, 17)

ד) אלהי מסכה לא
תעשה ק"ח: (שמות 17, 10)
ה) את חג המצות
תשמר בקדש ימים
האכל מצות אשר
צויתך למועד חג
האביב כי בחודש
האביב יצאת מצרים:
(שמות 17, 10)
ו) ואנשי קדש תהיון לי
וישור בשדה מרפה לא
תאכלו ולפני תשליכן
אתו: (שמות 17, 10)
ז) לא תשא שבע שוא
אל השת ידך עם רשע
לקחת עד חסם:
(שמות 17, 10)

ח) ידע שור קנהו
והמור אבוס בעליו
ישאל לא ידע עמי לא
התבונן: (וישע א, 10)
ט) והיה אם בן הבוח
הרשע והפילו השפט
הדברו לפני כ"י
רשעתו במקדש:
(דברים 19, 17)

י) כי כל אשר יעשה
מכל התועבת האלה
ונברתי הנפשות
העושות מקרב עמם:
(ויקרא 17, 17)

אין חוספין אין מנערין זה שלא תאמר אי אפשר צ: את המועדות. חולו של מועד: חג המצות תשמור. מפרש במגילה (דף י"א) אם בראשון ובשני הרי כבר אמור הא לא צל להויר אלל על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה: א"ל תשת ידך עם רשע להיות עד חסם. היינו מעיד עדות שקר: אבקתא. כמו מיצק אציק: במספר. שמי רשעים מאתמו: אפילו יתירי כח ואפילו חסרי מדע. דאין להקפיד בכך: אי אמרת בשלמא דאפילו חסרי מדע. יכולין להעמיד צהן היינו דאינמריין כו' למורח: מכה מועפת. כגון שאמרו לפחות מכה צסידור אחד: אין י' א"ל מכה רבה כו'. רישא דברייתא הכי איתא בסיפרי: אין לי אלל צומן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמרו צית דין מנין ת"ל [א] לא יוסף מכל מקום מכה רבה אין לי אלל מכה רבה כו'. אין לי דמיז על לא יוסף אלל צומן שהכה מכות הרבה על האומד מכות מועפות אפילו שמי מכות או אחת מנין לאסור להוסף ת"ל [א] לא יוסף לא יוסף להסמו על אלה על מנין האומד: שהוא מכה רבה. שנימן להסמו בעל כורחו: כן נראה לרבי ונלשון אחר קיצל רבי: ה"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה צריעי ולא צמיס דצרי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש צריעי והאשה צמיס וצמיס אומרים אחד האיש ואחד האשה צן צריעי צן צמיס והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה צריעי הכי קאמר שניהן שוין צריעי דמשנתקלקלו צריעי פטורין אלל צמיס אילל פלוגתא: ק"ה. נתקלקל צריעי ולשנא דקרא נקט ונקלה לשון זולו: בין בראשונה בין בשניה. צן קודם שהכה כלל צן לאחר שהכה והיינו ראשונה הגצה ראשונה שמגביה ידו להכות אס נתקלקל צמותה הגצה מחמת פחד או שנתקלקל צהגצה שיה דהיינו לאחר שהכה: פוטריין אותו. דנקלה קרינא ציה דהא קלה: נפסקה הרצועה. אס צהגצה שיה נפסקה פוטריין אותו דהא נקלה צמותה הכלה שהכה ואס קודם שהכה נפסקה כשהריס ידו להכות אין זו קלה: כ"כשיקדה ק"ה. פירושו לכשילקה יקלה שאמרו שיה אס ילקוהו מיד יתקלקל צריעי פוטריס דפן יוסף ונקלה כמיז דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כן שמעמי אלל אמרוהו שלל יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו: ק"ה תח"ה. קודם שקיצל שום הכלה מלקין אותו אחרי כן: מתני' על אחת כמה וכמה

גמ' (6) מ"ט משום נקלה אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין לרצועה שהיא של עגל דכתיב (8) ארבעים יכנו וסמך ליה (9) לא תחסום שור בדישו (6) ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה (8) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוספין אותה דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמך ליה (9) כי ישבו אחים יחדו וגו' ואמר (9) רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה (9) כל המכה את המועדים כאילו עובר עבודה זרה דכתיב (10) אלהי מסכה לא תעשה לך וסמך ליה (11) את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים דכתיב (12) לכלב תשליכון אותו וסמך ליה (13) לא תשא שמע שוא וגו' קרי ביה גמ' (14) לא תשיא: ושתי רצועות וכו': תנא (15) של המור כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא (16) ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו' אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו: ידה טפח וכו': אמר אביי שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה אמר ליה רבא אם כן נפיש להו רצועות טובא אלא אמר רבא אבקתא אית ליה כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה: מלקין אותו וכו': מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא (17) והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו שתי רשעות מאחריו: אין מלקין אותו וכו': אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן מנין לרצועה שהיא מוכפלת שנאמר (18) והפילו (19) והא מיבעי ליה לגופיה א"כ לכתוב קרא ישוה מאי הפילו ש"מ תרתי: המכה מכה בידו: תנו רבנן (20) אין מעמידין חונן אלא חסרי כח ויתירי מדע רבי יהודה אומר אפילו (21) חסרי מדע ויתירי כח אמר רבא כותיה דרבי יהודה מסתברא דכתיב (22) לא יוסף פן יוסף אי אמרת בשלמא חסרי מדע היינו דצריך לאזהורי אלא אי אמרת יתירי מדע מי צריך לאזהורי ורבנן אין מוזרין אלא למזורז תנא (23) כשהוא מגביה מגביה בשתי ידיו וכשהוא מכה מכה בידו אחת כי היכי דליתא מדידה: והקורא קורא כו': תנו רבנן (24) הגדול שבדינין קורא השני מונה והשלישי אומר הכהו בזמן שמכה מרובה מאריך בזמן שמכה מועטת מקצר והא אנן תנן חוזר לתחלת המקרא 'מצוה לצמצם ואי לא צמצם חוזר לתחלת המקרא תנו רבנן (25) מכה רבה אין לי אלא מכה רבה מכה מועטת מנין ת"ל (26) לא יוסף אם כן מה תלמוד לומר מכה רבה לימוד על הראשונות שהן מכה רבה: נתקלקל וכו': תנו רבנן (27) אחד האיש ואחד האשה צריעי ולא כמיס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש צריעי והאשה במים וחכ"א אחד האיש ואחד האשה בין צריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה צריעי אמר רב נחמן בר יצחק שניהם שוין צריעי אמר שמואל (28) כפתוהו ורין מבית דין פטור מיתובי (29) קלה בין בראשונה בין בשניה פוטריין אותו נפסקה רצועה בשניה פוטריין אותו בראשונה אין פוטריין אותו אמאי להו כרין התם רין הכא לא רין ת"ר (30) אמדוהו לכשילקה (31) קלה פוטריין (32) אותו לכשיצא מבית דין קלה מלקין אותו ולא עוד אלא אפילו קלה בתחלה מלקין אותו שנאמר (33) והכהו [וגו'] ונקלה ולא שלקה (34) כבר בבית דין: מתני' (35) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם שנאמר (36) ונקלה אחיך לעניך כשלקה הרי הוא כאחך דברי רבי חנניה בן גמליאל ואמר רבי חנניה בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל (37) נפשו עליה העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ר"ש אומר במקומו הוא למד שנאמר (38) ונכרתו הנפשות העושות וגו' ואומר אשר

רבי יהודה אומר (3) צענין יתירי כח (4) חסרי מדע. נ"ל דפליג אמתא קמא דאמר אין מעמידין כלל חסרי מדע דאין מדקדקין דצרי דצהא טעמא דגמרא אין נכון לכאורה לומר לרבי יהודה מעמידין דוקא חסרי מדע:

שניהם שוין (א). ומיאו אשה אף צמיס:

קלה. כל הנחלקל צריעי אלל ולאשה משהגביה הרצועה להלקוהו בראשונה או צמיס פוטריין אותו ואין מנין אותו כלל אלל נפסקה דוקא כי נפסקה צמיס שלקה אחת ולא שנפסקה בראשון קודם שלקה כלל:

הנהרות הב"ח

(א) גמ' (מ"ט) משום נקלה) תל"ע וי"צ ק"ה אין זה: (ב) שם ח"ד אמרוהו לכשילקה יקלה פוטריין וכו' מנין יקלה מלקין וכו' ולא שיקלה ככר צביד: (ג) תובי ד"ה שניהם שוין צריעי ומיאו:

ליקוין רש"י

שואין חוספין. אין [סומקין] טעמיה לכו"פ להתייבס לו אלל טופין אותו ומלקין חוספין לישא דקלא קא נקט דליקין מלא חוספין [יבמות ד]. המכזה את המועדות. שטעיה מלאכה בחולו של מועד דכתיב את פג המלות משמור ונפקא לן ממסכת מגילה (דף י"א) אסור מלאכה בחולו של מועד [שבועות פ"ח]. פסחים ק"ח. והקפ"ה לשון הרע. שמתקבל ומלמנו על פסיו אפי"ג דלקטליה לא מציעי ליה לניחא ליה מיבעי דלמחרש ממסכת נדה (דף פ"ה). וקרי ביה "א תשיא. נראה נעמי דלא גריסין לה דלולכו משתמע מלא תשא שבתמספר או מעיד הרי טעם צמיס שטעם אבקתא. קשור, דוק. [פסחים וד' ד]. התם רין. ומתכוונת צמיס זו ואילל ונקלה כיון שנקלה הכי הוא אפין [שבועות פ"ח]. חייבי כריתות שיקו. שמתכו צן עליו על לאו שעתו כלת ולקו צמיס דין. שפסרו מירי כריתות. שצן אין צ"ד על מעלה נפסעין [מגילה 1:1].

הנהרות וציונים

[א] "נמ" ליתא באה"ת ובע"י דפ"ר ובכתיב: [ב] בכתיב נוסף קרי ביה [ד] כ"כ פ"ר וכך מפרש מלאכת שלמה. רבינו בחיי ומהרש"א ותו"ש מבארים כן בשם הירושלמי: [ג] "אפילו" נוסף ברפוס פפ"ד"מ [ד] "ר"ש, רע"י חילופי גרסאות: [ז] ג"א דתירי מרדכי [וכ"כ בערוך ערך דין א] [גליקון פירושו בכת, מהרש"א: [ח] רש"א אין מלקין [גליקון]: [י] ג"א שנקלה [גליקון]: [יא] ס"א נפסעית [מלאכת שלמה]:

אשר שנתן לו נפשו. דמדה טובה מרובה ממדת פורענות (ט) אחד מחמש מאות (10) דמדת פורענות כתיב (שמות 17) פוקד עון אצתי על ציסי על שלשים ועל רבעים וצמדה טובה כתיב (11) עושה חסד לאלפים ומתרגמין לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מחמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אס כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב. אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי מיז כרת על הכשל צהן וזמן חייס למועד וצ"ל מהס דכתיב קודם העריות ושמתם את חוקותיהם ואת משפטי וגו' (12):

אשר

שנתן לו נפשו. דמדה טובה מרובה ממדת פורענות (ט) אחד מחמש מאות (10) דמדת פורענות כתיב (שמות 17) פוקד עון אצתי על ציסי על שלשים ועל רבעים וצמדה טובה כתיב (11) עושה חסד לאלפים ומתרגמין לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מחמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אס כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב. אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי מיז כרת על הכשל צהן וזמן חייס למועד וצ"ל מהס דכתיב קודם העריות ושמתם את חוקותיהם ואת משפטי וגו' (12):

[א] נדצ"ל דאיצטריך כך לאזהורי (באה"ת): [ב] [צ"ל בכ"כ בחו תו"ש] [גליקון] רש"י וכ"ה בכתיב: [ד] ברש"י מוסף על אחד מחמש, ובכתיב ממדת פורענות דמדת פורענות אחת מחמש מאות בפרה שובה דמדת פורענות כתיב: [ז] נראה דכתיב "וגו" מיותר והד"ס עם הריבוי הכא, וכ"ה בכתיב דריבוי אחד, ושם ליתא חיבת "ושמתם את חוקותיהם ואת משפטי וגו'": [ח] עיין מהרש"א וחילופי גרסאות:

שהשי"ת גדר ביצירה מתחילה ועשה משמרת לזה בטבע ולכן כתיב משמרתיו. ודו"ק:

את שבתותי תשמורו ומקדשי תראו כו'. פירוש: דיגיעת דרך ארץ משכחת עון, ובשבתות וי"ט בטלים ממלאכתן ויכולים לבוא לידי עבירה, וכמו שאמר סקבא דשחא רינגלא, וברמזים סוף הלכות אי"צ חייבין צ"ד להשיב שומרים ברגל כו', וכן במקדש בגשים יולדות וזבות, שמציאות קרבנותיהן למקדש, וכמעשה שהיה אשר ישכבון את הגשים הולכות כו'. ולכן אמר שבתותי תשמורו ומקדשי תראו, שלא יהא שום נדמד זימה ולא תזנה הארץ אני ד', וקלת מזה מלאתי בטבעיהט.

ונראה דזה הטעם דגזרו חכמים שלא תלא אשה בשבת בתכשיטין לשוק באשה ולא גזרו באיש, כשיעת ר"ת ור"ז, במאור וביארם הר"ן בפרק כמה אשה היינו שלא יכשלו בעריות בשבתות, בזמן שהן נחין ממלאכה, ורבותינו רמזו ע"ז בילקוט איוב ל"א ומה התבונן על בתולה לפיכך אמרו ז"ל, שאסור דאשה ללאת בתכשיטיה אף בחול לרטייה. ודו"ק, יעו"ש בילקוט:

אך תבקשו לטמאה בהם, מורה דללמוד להורות מותר, כמו שאמרו סוף ד"מ בר"ה בגטיעת קישואין, דרק לבקש לטמא בהם, בזה אל תפנו אל האזנות כו' והוא תוספות ביאור על הלאו, ופשוט, לכן מסיים אני ד' אלקיסא, שלפני השי"ת נגלו תעלומות הלב ויודע אם מכין ללמוד אי לא:

ויראת מאלקיד, בפרק אילו הן הלוקין אנטם אזנו משמוע דמיס, דלא שמע בזילותא דלורבא מרבנן ושתק כיוון ר"א בר שמעון, עיין רש"י. הנה זה מוסר השכל, כי למה היה ראוי לעונש גדול כזה, רק דבעוה"ר, שקנאה מזויה בין תלמידי חכמים. הנה איש פחות המעלה יתקנא לפעמים על כבוד לורבא מרבנן מחדס, מפורסם, כי רבה המוסטמה והרכילות, לא כן ר"א בר"ש היה תמיד מורה על הזילזול לורבא מרבנן ולבש כמעיל קנאה לכבוד חד מרבנן, לכן פעם אחד כי שתק היה זילזול גדול להאי לורבא מרבנן יותר מזילותא דהאי גברא, דאמרו כולן בודאי יודע ר' אליעזר עליו דברים רעים הרבה, שאל"כ לא היה שותף, והיה בזיון ללורבא מרבנן, משא"כ עכשיו, כאשר יתשה חכם מפורסם על זילותא דלורבא מרבנן, אז לא יהיה בזיון, דמי לא ידע כי ה"ה"ה שונאין זליז, ויש מתכבד בקלוטו של חבירו, ד' ישמרו מכל אלה:

וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו כאזרח

מכס יהיה לכם הגר אתכם, ואולי יבואר עפ"י דברי רבינו משה הלכות אי"צ פרק י"ג לפיכך לא קבלו צ"ד גרים בימי דוד ושלמה כו' שכל החזור מן הע"ז בשביל הכלי העולם, אינו מגרי הלאה, ואעפ"י כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה כו', והיו צ"ד הגדול חוששין להם, לא דוחין אותם אחר שטבלו מ"מ כו' ולא מקריבין אותם כו', וזה שאמר וכי יגור אתך גר בארצכם, בזמן שישראל שרוים בארץ והאומה מקושרה ודבוקה עם אחד, לאלקי אחד, אז יוכל להיות כי איננו גר גמור, אולי רולה לבוא בקהל או לשום סבה אחרת מעניני העולם אז לא תונו אותו, היינו שלא תחמיקוהו ולא תהדפוהו, עד שתראה אחריותו, אולם כאזרח מכס יהיה לכם הגר אתכם, שהוא מתגורר עמכם בארץ אחרים ורואה אתכם בשפלותכם, והאומה כשה פזורה [לזה אמר אתכם בלשון רבים] והצבת לו כמוך, כי הוא גר מגרי הלאה ומאשר הוא לאלקי השמים כאחד מבני אברהם יחזק ויעקב, וכי"ב דרשו על קרא מי גר אתך וכו' ודו"ק:

רא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל, יעוין תו"כ, ויתכן, דהכונה, דאף אם תדע שפלוני הקונה מוך גזל מאתך או חייב לך, לא תעשה לו עול במשקל ליטול המגיע לך ממנו, אף שזהו במשפט, שפ"י דין מגיע לך המעות, ודו"ק:

מאזני דק כו' אני ד' אלקיסא אשר הולאתי אתכם מארץ מלרים, הנה כפ' זליות ושרלים וריבית כתיב יליאת מלרים, ועיין ריש איזהו נשך, ובכולהו נכתב להיות לכם לאלקים, היינו שהמזות אלו המה אלקות, כי אינם מושגים בדת הנימוסי כמו זליות ושרלים ורביית דמדעתו הנהגת הנימוסית אינה מסכמת לזה, לכן כתיב להיות לכם לאלקים, גזור ומזה, שלא תשנו גזרתי ופקודתי ועל מנת כן העליתי אתכם מארץ מלרים, אבל במשקלות שהוא ענין מוסכם בדת הנימוסי, ושכל האנושי גזור לזה ובלי זווי אלקי ישיג זאת האדם מדעתו, לכן לא כתיב בהם להיות לכם לאלקים, ופשוט:

ואי בני ישראל תאמרו, שונשין על אזהרות, רש"י, פירוש דפרשה ראשונה לאמר אל כל עדת ישראל כולל הגשים ג"כ, וכאן בעונשין אין מזיוין הגשים לענוש שפסולין, לדון דיני גפשות לכ"ש, לכן רק ואל בני ישראל לא בנות ישראל, שאינן מזיוין לענוש ולדון הנסקלין והגשרפין, ופשוט, ולכן מתחיל ואל בני כמו באמצע הדבור, ובאזהרות כפ' אחרי כחוב ואמרת אליהם לרבות נשים:

מזרעו